Proletarci vseh dežel, združite se!

Poštnina plačana v gotovini

Ljudska PRAVICA

GLASILO KOMUNISTIČNE PARTIJE SLOVENIJE

Ljubljana, nedelja, 15. aprila 1951

ŠTEVILKA 89. — LETO XII. — CENA 2 DINARJA.

Ureja uredniški odbor — Odgovorni urednik Vlado Vodopivec
Uredništvo: Kopitarjeva ul. 6 — Uprava Kopitarjeva ul. 2 —
Telefon uredništva in uprave: 52-61 do 52-65 — Telefon naročniškega oddelka 80-80 — Telefon oglasnega oddelka 86-85 —
Številka ček. rač. 604 90321-0 — Mesečna naročnina 50 din —
Tisk tiskarne »Ljudske pravice« v Ljubljani Kopitarjeva ul.

Ob važnem dogodku v našem državnem življenju

Ob koncu prejšnjega tedna je bila reorganizirana zvezna vlada, v tem tednu pa tudi skoraj vse republiške, med njimi tudi slovenska. Zmotili bi se, če bi mislili, da gre sedaj za navadno reorganizacijo vlade, če ne bi videli vse njene globine. Tokrat gre namreč za preosnovo celotne zvezne in republiške državne uprave; gre za nadaljnjo decentralizacijo vodstva gospodarstva, ko so skoraj vsa dosedanja zvezna podjetja dana v upravljanje republikam in ko se dosedanje oblike družbenega upravljanja po neposrednih proizvajalcih dobivajo svojo globljo socialistično vsebino in materialno podlago. Pri vsem tem pa gre tudi za spremenjen način planiranja in za nov finančni sistem, ki se sedaj pripravlja. Vse to pa je tudi nadaljevanje borbe proti birokratizmu, uničevanje njegovih gmotnih korenin ter birokracije kot družbenega pojava, tako nevarnega za razvoj socialistične demokracije in za sam socializem.

V čem se na zunaj kaže ta reorganizacija vlad? Nova organizacija ima manjše število neposrednih organov vlade, tako jih je v zvezni vladi ukinjenih 16, ostalo pa jih je poleg predsedstva vlade še 18. V Sloveniji pa imamo poleg predsedstva vlade le še 13 neposrednih vladnih organov. Nadalje, v sestavu vlade imamo te dve organizacijski obliki: ministrstva in svete. S tem bo najvišji organ državne uprave le pridobil na svoji homogenosti, večja bo enotnost in preglednost v sami strukturi in delovanju uprave, prištedili pa bomo tudi kadre in materialna sredstva.

Toda niso to najvažnejši vzroki reorganizacije. Ti so namreč mnogo globlji, povezani so s celotnim procesom družbenega in političnega razvoja, naše celotne državnosti v prehodni dobi, ki ima eno svojih osnovnih nalog, da pripravi in postopoma ustvarja sodelovanje neposrednih proizvajalcev in vse večjega števila državljanov v upravljanju gospodarstva in skupnih poslov, ter da se prenašajo prejšnje državne funkcije in posli na organizacije in ustanove neposrednih proizvajalcev in državljanov, ki so v njih. In ta reorganizacija je važen korak v tem procesu.

Kako je sedaj organizirana vlada? Po svoji sestavi zajema tri področja. Prvo je politično upravno, na katerem obstoje in bodo še dalj časa ostala ministrstva. To je področje, na katerem država kot predstavnik skupnosti po svojih organih upravlja posamezne posle skupnosti (zunanje in notranje zadeve, narodna obramba, finance, pravosodje).

Drugo je področje gospodarske uprave. Tu obstoje sveti, ki so si skupni po kolegialni sestavi in posebej še v pravicah, ki jih imajo v razmerju do glavnih direkcij. Sveti ne upravljajo z glavnimi direkcijami kot z državnimi organi, marveč imajo do njih le planske, kontrolno-regulativne in nekatere druge posle v soglasju z zakonom o upravljanju podjetij po delovnih kolektivih. Novo je sedaj to, da se nahajajo v posameznih svetih glavne uprave. Ustanavljajo se v tistih gospodarskih vejah, v katerih ima država-

Nadaljevanje na 2 strani.

Generalni tajnik OZN Trygve Lie odlikovan z Redom jugoslovanske zastave I. stopnje

Beograd, 14. aprila (Tanjug). Danes ob 13. uri so gospodu Trygve Lieu za posebne zasluge za ustvaritev in utrditev prijateljskih odnosov med narodi Jugoslavije in Norveške in za zasluge v borbi proti skupnemu sovražniku v drugi svetovni vojni slovesno izročili red jugoslovanske zastave I. stopnje, s katerim ga je odlikoval Prezidij Ljudske skupščine FLRJ na predlog predsednika vlade maršala Tita.

Ob izročitvi odlikovanja gospodu Trygve Lieu je imel predsednik Prezidija Ljudske skupščine FLRJ dr. Ivan Ribar naslednji govor:

»Ekscelenca, štejem si v čast, da Vam morem osebno in v imenu Prezidija Ljudske skupščine Federativne ljudske republike Jugoslavije, a na predlog predsednika zvezne vlade maršala Tita, izročiti ta zaslužni red.

V skupni borbi norveškega naroda in narodov Jugoslavije proti skupnemu sovražniku Združenih narodov v drugi svetovni vojni kakor tudi v zmagi, ki je omogočila ustvaritev Organizacije združenih narodov, ste kot zunanji minister Norveške skupno z norveškim narodom dali svoj veliki prispevek.

Udeležba naših narodov v OZN in naši napori za ohranitev miru in utrditev mednarodne varnosti ob prizadevanju, da bi se ustvarilo kar najbolj tesno mednarodno sodelovanje v duhu smotrov in načel Ustanovne listine Združenih narodov bodo ostali trajni in neomajni. Prepričan sem, da se bodo prijateljski odnosi med Norveško in Jugoslavijo razvijali in utrjevali ob obojestranskem prizadevanju, da bi se ustvarilo miroljubno in prijateljsko sodelovanje med vsemi narodi in državami, za čemer streme Združeni narodi.

Ekscelenca, čestitam Vam k temu odlikovanju.«

Gospod Trygve Lie se je zahvalil za odlikovanje in odgovoril s temile besedami:

»Gospod predsednik! Zame je velika čast, da prejemam od Prezidija Ljudske skupščine ta red jugoslovanske zastave I. stopnje, ki mi je bil dodeljen kot norveškemu zunanjemu ministru med drugo svetovno vojno in ob ustanovitvi Organizacije združenih narodov.

Naši državi sta imeli zelo mnogo skupnega v borbi proti nacizmu in fašizmu. Tako Jugoslavijo kakor Norveško je zasedel sovražnik, toda nobena ni bila premagana in sta se obe borili složno s svojimi zavezniki vse dotlej, dokler nista bili naši državi osvobojeni.

Spominjam se, da so Nemci poslali v zasedeno Norveško več deset tisoč jugoslovanskih ujetnikov. Vendar je zaradi razumevanja in prijateljstva med obema državama norveški narod utegnil na mnoge načine pomagati tem jugoslovanskim žrtvam nacistične napadalnosti.

Norveški narod in jaz osebno bomo vselej občudovali in spoštovali neustrašeno borbo jugoslovanskega ljudstva pod podstvom Vašega velikega maršala Tita za izbojevanje in zavarovanje svoje svobode in neodvisnosti od kakršnega koli zunanjega gospostva.

Ponovno se Vam zahvaljujem, gospod predsednik, iz globine svojega srca za to visoko odlikovanje.«

Pri izročitvi odlikovanja so bili navzoči ga. Lie in gg. Abraham Feller, Filber Foote, Peissel in dr. Angelis, ki so v spremstvu gospoda Lieja, podpredsedniki Prezidija Ljudske skupščine FLRJ Moša Pijade s soprogo, Marko Vujačić in Jože Rus, tajnik Prezidija Mile Peruničić, podpredsednik vlade FLRJ dr. Blagoje Nešković s člani vlade Rodoljubom Čolakovićem in Pavlom Gregorićem, predsednik Prezidija Ljudske skupščine LR Srbije Siniša Stanković, predsednik zveznega sveta Ljudske skupščine FLRJ Vladimir Simić, minister vlade LR Srbije Miloš Minić, predstavnik Jugoslavije v Varnostnem svetu in stalni delegat v OZN dr. Aleš Bebler, pomočnik zunanjega ministra Jože Vilfan s soprogo, pooblaščeni minister in načelnik oddelka protokola ministrstva za zunanje zadeve Slaven Smodlaka, tajnik odbora za zunanje zadeve Ljudske skupščine FLRJ Vladimir Dedijer in predsednik izvršnega odbora ljudskega odbora mesta Beograda Ninko Petrović.

Po izročitvi odlikovanja so gospodu Lieju čestitali vsi navzoči.

Nato je dr. Ivan Ribar priredil v počastitev g. Trygve Lieja in njegove soproge kosilo, ki so se ga udeležili tudi ostali gosti, ki so bili navzoči pri izročitvi odlikovanja.

•

Dnes opoldne je gospod Trygve Lie obiskal Ljudsko skupščino FLRJ, kjer se je zlasti zanimal za naš volilni sistem, strukturo parlamenta in historiat poslopja Ljudske skupščine. Popoldne si je gospod Trygve Lie s soprogo ogledal Beograd in tovarno težkih orodnih strojev »Ivo Lola Ribar« v Železniku.

Imenovani so direktorji glavnih uprav in direkcij

Ljubljana, 14. aprila.

Danes je bila pod predsedstvom predsednika Josipa Vidmarja seja predsedstva Prezidija Ljudske skupščine Ljudske republike Slovenije, kateri sta prisostvovala tudi predsednik vlade Ljudske republike Slovenije Miha Marinko in podpredsednik vlade dr. Marijan Brecelj. Na predlog predsednika vlade je Prezidij izdal naslednji

UKAZ O IMENOVANJU DIREKTORJEV GLAVNIH UPRAV IN DIREKCIJ

Na podlagi določil točke I in III odloka o reorganizaciji vlade Ljudske republike Slovenije se imenujejo:

Janko Smole za direktorja Glavne uprave za plan.

Stane Bizjak za direktorja Glavne direkcije za strojegradnjo.

Inž. Miloš Brelih za direktorja Glavne direkcije elektrogospodarstva.

France Popit za direktorja Glavne direkcije za premog.

Inž. Viktor Kotnik za direktorja Glavne direkcije metalurgije.

Anton Dolinšek za direktorja Glavne direkcije kovinske industrije.

Rudolf Janhuba za direktorja Glavne direkcije kemične industrije.

Martin Greif za direktorja Glavne direkcije lesne industrije.

Anton Bole za direktorja Glavne direkcije tekstilne industrije.

Tomo Brejc za direktorja Glavne direkcije usnjarske industrije.

Vencel Perko za direktorja Glavne direkcije prehrambene industrije.

Viktor Stopar za direktorja Glavne uprave za lokalno industrijo in obrt.

Inž. Gašper Muha za direktorja Glavne direkcije gradbenih podjetij.

Martin Gosak za direktorja Glavne direkcije industrije gradbenega materiala.

Inž. Marjan Tepina za direktorja Glavne uprave za komunalne zadeve.

Inž. Alojz Kerin za direktorja Glavne uprave za vodno gospodarstvo.

Franc Simonič za direktorja Glavne uprave za kmetijstvo.

Jaka Avšič za direktorja Glavne uprave za gozdarstvo.

Milan Škerlavaj za direktorja Glavne direkcije republiških kmetijskih posestev.

Jože Ingolič za direktorja Glavne direkcije za zadružno kmetijstvo.

Albert Jakopič za direktorja Glavne uprave za trgovino in preskrbo.

Miran Košmelj za direktorja Glavne uprave za državne nabave.

Inž. Viktor Turnšek za direktorja Glavne uprave za turizem in gostinstvo.

Janez Vipotnik za direktorja Glavne uprave za izvoz in uvoz.

Vlada Ljudske republike Slovenije izvrši ta ukaz.

Iz sekretariata
Prezidija Ljudske skupščine Ljudske republike Slovenije

Posmrtni ostanki padlih italijanskih partizanov so bili prepeljani v Italijo

Zagreb, 14. aprila. (Tanjug.) *Včeraj popoldne so se slovesno in z vojaškimi častmi poslovili od posmrtnih ostankov 30 italijanskih partizanov.*

Ob slovesu so bili navzoči: V imenu Centralnega odbora Zveze borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije minister Mijalko Todorović, v imenu ministrstva za narodno obrambo generalni polkovnik Peko Dapčević, namestnik načelnika generalnega štaba Jugoslovanske armade, v imenu zunanjega ministrstva pomočnik ministra Ivo Vejvoda, predstavniki Sabora in vlade LR Hrvatske, Glavnega odbora Zveze borcev Hrvatske, predstavniki mestnega ljudskega odbora in predstavniki družbenih organizacij.

Navzoči so bili tudi poslanik italijanske republike v Beogradu pooblaščeni minister g. Enrico Martino, italijanski vojaški ataše polkovnik Giusepe Masayolli, predstavnik italijanskega konzulata v Zagrebu, predstavnik odbora za iskanje grobov padlih italijanskih partizanov v Jugoslaviji Finocchi, bivši polkovnik italijanske vojske, ki je sodeloval v odporniškem gibanju kot oficir divizije »Garibaldi«, ter rodbine padlih italijanskih partizanov.

Ko so krste s posmrtnimi ostanki padlih italijanskih partizanov položili na lafete, okrašene z italijanskimi in jugoslovanskimi trobojnicami, venci in cvetjem, se je v imenu Centralnega odbora Zveze borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije Mijalko Todorović poslovil od padlih italijanskih borcev in med drugim dejal:

»Danes spremljamo posmrtne ostanke tridesetorice italijanskih partizanov s spoštovanjem in častjo, ki jo zaslužijo borci za svobodo, neodvisnost in boljše življenje ljudstva. Njihovi živi tovariši in prijatelji so lahko prepričani, da gredo naša vlada in naši narodi neomajno po poti uresničenja tistih idealov, za katere so se oni borili in padli, tako v graditvi socialistične družbe v naši državi, kakor v borbi za mir, neodvisnost in enakopravnost narodov

Prav tako smo prepričani, da jih bo sprejelo italijansko ljudstvo kot svoje zveste sinove, ki so našli pri nas, izven svoje domovine, skupaj z nami v borbi proti hitlerjevski Nemčiji najpravilnejšo pot za interese svojega naroda.

V imenu italijanskega odbora za iskanje grobov padlih italijanskih partizanov v Jugoslaviji je spregovoril g. Finocchi in dejal:

»Krvno bratstvo, ustvarjeno na bojnih poljanah Črne gore, Sandžaka, Slovenije, Bosne in Srbije, naj bo vsemu svetu opomin, da ne sme noben narod doživeti, da bi bila odožena njegova svoboda, njegovo dostojanstvo in njegova blaginja. Biti mora poziv k bratstvu vseh narodov pri iskanju poti, ki vodi k svobodi, neodvisnosti narodov. Solidarnost,« je končal g. Finocchi, »ustvarjena na bojnih poljanah med borci za svobodo jugoslovanskih narodov in italijanskim narodom, naj začne novo obdobje koristnega sodelovanja med našimi narodi.«

Nato je krenil pogrebni sprevod s posmrtnimi ostanki padlih italijanskih partizanov na železniško postajo, od koder so danes zjutraj prepeljali ostanke z vlakom v Italijo.

SLOVENSKI BESEDI IN GLASBI se je še bolj razširila POT V SVET

Ljubljana, 14. aprila

»Danes, ko bo šla naša beseda v široki svet, se mi zdi, kakor da smo bili doslej zaprti v našo, sicer čudovito, toda majhno domačo hišo, kjer domače besede niso slišali niti vsi bratje«, je dejal pisatelj Franc Finžgar danes na otvoritvi nove 135 kW slovenske radijske postaje.

Slovesni otvoritvi v Študi pri Domžalah so v imenu slovenske vlade prisostvovali njena podpredsednika dr. **Marijan Brecelj** in **Sergej Kraigher**, minister za prosveto in znanost **Boris Ziherl** in minister za socialno skrbstvo in zdravstvo dr. **Jože Potrč**. V imenu Komunistične partije sta bila navzoča organizacijski sekretar **Lidija Šentjurc** in član Politbiroja **Vlado Krivic**, v imenu Prezidija LRS podpredsednik **Edvard Kocbek** in sekretar **Franc Lubej**. Slovesnosti so prisostvovali tudi: predsednik slovenskih književnikov **France Bevk**, pesnik **Mile Klopčič**, pisatelj **Franc Albreht**, generallajtnant **Peter Stante**, predsednik sindikatov **Janko Rudolf**, predsednik MLO Ljubljane **Matija Maležič**, direktor radia **Ivan Bratko** ter številni domači in inozemski gostje.

Slovesnost je začel predsednik delavskega sveta direkcije slovenskega radia, nato pa je v imenu slovenske vlade minister **Boris Ziherl** med drugim dejal:

»Ko stojimo danes pred to pomembno pridobitvijo naše socialistične graditve, se moramo s ponosom spominjati glede tehničnih sredstev sila skromnega začetka pred desetimi leti, ko je v okoliščinah tuje fašistične okupacije l. 1941 pozne jesenske večere prvikrat po etru spregovoril glas borečega se slovenskega ljudstva. Ta glas, ki je prihajal iz osrčja junaške Ljubljane, je bil izraz nezlomljive volje slovenskega človeka, da skupno z ostalimi jugoslovanskimi narodi stre suženjske verige in si utre pot v socialistično bodočnost. Duh, ki je tedaj preveval ta začetek, je prav tisti, ki preveva danes socialistične graditelje v naši deželi. Kar nam je bilo temeljno vodilo pred desetimi leti, temu smo tudi danes dosledno privrženi.« Potem, ko je govoril o nalogah, ki jih ima nova slovenska radijska postaja, je dejal: **»Ona je namenjena obrambi interesov socializma, obrambi, pri kateri je naši domovini pripadla tako častna vloga. Širiti in braniti resnico o Jugoslaviji, to je ena izmed najvažnejših nalog nove slovenske radijske postaje.«**

Za ministrom Borisom Ziherlom je govoril pisatelj Franc Finžgar o pomenu nove radijske postaje za Slovence izven domovine. Po otvoritvi radijskega študija v Ljubljani pa je v imenu Prezidija Ljudske skupščine FLRJ tov. Edvard Kocbek izročil zvezna odlikovanja najbolj zaslužnim delavcem pri graditvi nove radijske postaje.

Končan je 14. plenum Centralnega komiteja LM Slovenije

Ljubljana, 14. aprila. V nadaljevanju zasedanja 14. plenuma centralnega komiteja Ljudske mladine Slovenije so člani plenuma razpravljali še o važnih nalogah Ljudske mladine. Tako je sekretar OK LMS Maribor okolica navedel vrsto pomanjkljivosti mladinskih organizacij in poudaril, da je mladina doslej vse premalo sodelovala s Fronto in drugimi organizacijami ter je često pri važnih akcijah stala ob strani. Tudi sekretarji drugih okrajnih komitejev so poročali, da je bilo delo nekaterih organizacij glede sodelovanja pomanjkljivo.

Nato je govoril sekretar centralnega komiteja LMJ tovariš Mile Neoričič, ki je očrtal nadaljnje delo Ljudske mladine. Dejal je, da je treba opustiti šablonsko delo z mladino in se prilagoditi prilikam, v katerih mladina živi.

Zatem je govorila o odnosih do mladine in o organizacijskih principih mladinske organizacije sekretar CK KPS tovarišica Lidija Šentjurc. Dejala je, da bi bilo napačno, če bi spremenili organizacijski princip mladinske organizacije, pač pa da se morajo spremeniti odnosi do mladine. Izrazit političen problem je to, da nekatera mladinska vodstva filistrsko gledajo na mladino in ji ne zaupajo. To izhaja iz tega, ker ne živijo z mladino in ne poznajo njenih konkretnih problemov. Ko je govorila o delu mladine, je med drugim dejala: »Ker ne najde mladina v svojih organizacijah tistega, kar jo zanima, je nujno, da si išče izven organizacije oblike dela. Suhoparni sestanki morajo končno prenehati s frazarjenjem, treba je na njih obravnavati vse probleme, v katerih mladina živi. Vzgojno je treba obravnavati vse tisto, kar na mladino vpliva, bodisi film, knjige, ples itd.«

Ob zaključku razprave je plenum obiskal podpredsednik vlade LRS in predsednik Gospodarskega sveta Sergej Kraigher, ki je imel daljši govor o mednarodnem položaju in našem gospodarskem razvoju

DANES JE DAN ŽELEZNIČARJEV

V spomin na zgodovinski dan — 15. april 1920 — ko so jugoslovanski železničarji začeli splošno stavko, je zvezna vlada na predlog maršala Tita leta 1949 proglasila 15. april za dan železničarjev.

Kdor se spominja leta 1920, ve, da so bile takrat naše delovne množice brez vsakih političnih pravic in svoboščin, da so bile gmotno na ravni najzaostalejših narodov na svetu. Ruševine in bedo, ki jo je povzročila vojna, pa so znali takoj izkoristiti samozvani politični voditelji, uvideli izkoriščanje delovnih množic, in ki so prišli na oblast proti volji delovnega ljudstva.

Bojazen pred delovnim ljudstvom, ki je okusilo vse strahote vojnega uničevanja na frontah in v katerega zavest je čedalje bolj prodiral duh Oktobrske revolucije, je narekovala vladajoči kliki z dinastijo na čelu, da zaduši revolucionarno razpoloženje. V ta namen se je ta posluževala žandarmerije in vojske.

Železničarji so bili že leta 1918 eden najštevilneših delovnih kolektivov, ki je bil tudi najbolje organiziran. Takoj so sami so bili v zelo slabem gmotnem položaju. Zavedajoč se važnosti prometa za gospodarstvo so z neštetimi intervencijami zahtevali izpolnitev in zagotovitev političnih pravic, hkrati pa izboljšanje materialnega stanja.

Kmalu so uvideli, da so bile vse obljube vlade pesek v oči delovnemu ljudstvu. Zato so začeli 15. aprila 1920 s splošno stavko na vseh progah stare Jugoslavije.

Promet se je na mah ustavil. Vlada je za vsako ceno hotela v kali zatreti stavko, zato je bila razglašena splošna mobilizacija železničarjev. Toda niti ta ukrep, niti neprestana izzivanja policije niso mogli omajati stavkajočih. Tako se je stavka med pogajanji nadaljevala in trajala 14 dni, dokler se ni vlada poslužila pušk in bajonetov. Največji pokol so naredili Koroščevi žandarji v Ljubljani na Zaloški cesti. Zaloška cesta pomeni neizbrisen madež krvi na rokah tedanjih mogotcev, hkrati pa svetal dan proletariata bivše Jugoslavije v borbi za pravice delovnega ljudstva. Duh borbenosti z Zaloške ceste se je prelil v rudnike in tovarne, kjer je delavstvo po zgledu železničarjev začelo s stavkami zahtevati izboljšanje socialnega stanja.

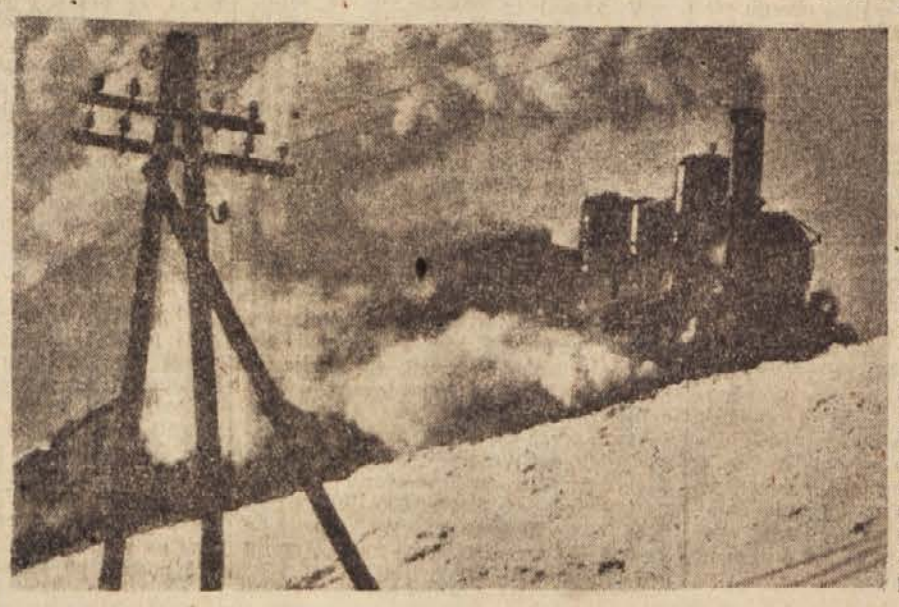

Tudi v narodnoosvobodilni borbi so naši železničarji stali tesno povezani z našo Partijo. Prav tako po osvoboditvi — saj so izpolnili petletni plan transporta v štirih letih.

15. aprila je za jugoslovanske železničarje dan najvišjega priznanja, ki sta jim ga dala tovariš Tito in Partija. Kakor doslej, bodo železničarji tudi v bodoče ostali vredni tega priznanja.

NA MADŽARSKEM SPREJEMAJO PROTIDELAVSKE UKREPE

Madžarska vlada zelo vestno izpolnjuje ukaze in navodila, ki jih prejema iz Moskve. Zadnje čase so »povečali« svoj petletni plan, oziroma pravilneje, začeli so gradili tiste objekte, ki so posebno važni za vojno industrijo. Začeli pa so tudi večjo akcijo za dvig proizvodnje v rudnikih premoga. Po prvotnem planu bi morali leta 1954 izkopati 18,500.000 ton premoga, po spremenjenem planu pa bi morali izkopati 1954 27,500.000 ton. Madžarske delovne množice se upirajo takim načrtom, ki jih zahteva v svojem interesu Moskva. Ta odpor množic se kaže predvsem v proizvodnji. Ze lanskega junija je član politbiroja CK KP Madžarske Erne Gere odločno zahteval povečanje proizvodnje in za neuspeha dolžil predvsem desne socialdemokrate, ki naj bi bili krivi nelzpolnjevanja načrtov, slabih norm, nediscipline ter sabotaž. Rakosi in njegova skupina so zaradi tega sklenili na svojevrsten način zagotoviti izpolnjevanje planskih nalog. Sprejeli so vrsto zakonskih odločb in propagandnih ukrepov, ki naj bi privabile delavstvo z odlikovanji, ali pa jih z nesocialističnimi policijskimi ukrepi prisilile, da so podrejajo zahtevam vlade. Med takimi ukrepi so: uredba o reviziji norm, resolucija o razvoju premogovne industrije, zakonska uredba o delu, uredba o mobilizaciji delovne sile itd.

Med najbolj nesocialističnimi ukrepi sta vsekakor uredba o delu in o mobilizaciji delovne sile. Uredba o delu daje direktorju podjetja veliko večje pravice kakor jih je imel doslej in ukinja vrsto pravic delavcev. Po stari kolektivni pogodbi sklenjeni leta 1949 so imeli delavci pravico do 25 dnevnega dopusta na leto. Z novo uredbo o delu je plačani dopust znižan na 12 dni. Otroci pod 16 letom in nekateri strokovni delavci pa imajo pravico tudi do »dopolnilnega« dopusta, ki lahko traja od 6 do 12 dni. Po prejšnji kolektivni pogodbi so imeli delavci letno 8 plačanih praznikov, medtem ko po novi uredbi dela proste dni odreja ministrski svet. Na temelju te odločitve so letos že ukinili praznovanje 15. marca. Pred novo uredbo o delu so imeli delavci pravico do dajanja predlogov v proizvodnji in administraciji, do razpravljanja o planu itd. Direktor podjetja je moral na takih sestankih včasih tudi poročati o izvršenem delu, napakah itd. Z novo uredbo pa so te demokratične pravice delavcev ukinjene. Zakonska uredba o delu namreč vse te pravice prenaša na takoimenovani »trikot« v podjetju: direktorja, sindikalnega in partijskega predstavnika. Ta »trikot« pa ni nič drugega kot organ s katerim državna oblast terorizira delavce pod krinko »delovne discipline«. V zvezi s tem zakonom o delu je zanimiv tudi način nagrajevanja in kaznovanja. Novi delavci, ki pridejo prostovoljno na delo v rudnike dobijo posebne nagrade, starejši delavci pa posebna odlikovanja. Toda bolj kot te vabe z nagradami in odlikovanji morajo madžarski vladajoči krogi uporabljati kazni. Disciplinske kazni pa so sledeče: ustmeni opomin, pismeni ukor, denarna kazen, ukinitev privilegija, prestavitev v nižji položaj in odpuščanje iz dela brez odpovedi. Disciplinski prestopek pa je napravil tisti delavec, ki je napravil krivično dejanje pa naj bo to v zvezi z njegovim delom, ali ne; ki se tako obnaša, da daje videz nasprotovanja državnemu in družbenemu redu ljudske demokracije; ki zanemarja delovno disciplino, plansko disciplino, ali pravila socialistične delovne morale itd. itd. Potemtakem lahko madžarski državni aparat onemogoči zaposlitev vsakomur, ki se mu ne podreja. Zadostuje, da ga razglasi za nasprotnika državnega in družbenega reda. Zaradi tega tudi ni nič čudnega, če je madžarski sindikalni organ Nensava zapisal, da mora ta uredba o delu »z zakonsko silo uresničiti dvig proizvodnosti, utrditi socialistično delovno disciplino in uporabo delovne sile ...« S takimi uredbami hočejo informbirojski voditelji zadušiti vsak odpor podrejanju tujcem in kritiko državnega vodstva.

Madžarski voditelji so zelo navdušeni za birokratsko dekretiranje. Pred kratkim je na primer ministrski svet izdal odločbo o varčevanju. Odločba določa, da morajo doseči pri uporabi premoga, koksa, bencina in električne energije od dveh do dvanajst odstotkov prihranka. Hkrati pa piše v prav tej odločbi, da morajo odbori za plače nadzorovati kako poteka varčevanje. Razumljivo, da madžarski delavci za varčevanje, odrejeno z birokratskimi odločbami, niso navdušeni. Zanimiv je tudi način razdeljevanja prehrambenih predmetov. Od letošnjega januarja so na Madžarskem racionirali sladkor, moko, meso, maslo itd. Uredba določa, da imajo pravico do 200 gramov masla mesečno odgovorni funkcionarji v administraciji itd. medtem ko te pravice nimajo bolni in delavci. Takih primerov bi lahko našli na Madžarskem na stotine. Take birokratske odločbe pa često tudi neposredno kažejo, kdo je gospodar madžarske industrije. Pred kratkim je bila na primer izdana odločba o povečanju proizvodnje v največji madžarski tovarni lokomotiv. V tovarni, ki je last sovjetsko-madžarske mešane družbe — direktor je Rus — morajo odslej izdelati po 30 lokomotiv mesečno. Te lokomotive so namenjene bodisi kot vojna odškodnina Sovjetski zvezi, ali pa jih tja pošiljajo po posebni sovjetsko madžarski trgovski pogodbi. Sovjetski direktor vsestransko skrbi, da bo rusko gospodarstvo dobilo po najnižjih cenah čim več madžarskih lokomotiv.

Najbolj nedemokratičen in nesocialističen ukrep madžarske vlade pa je prav gotovo zadnja odločba o mobilizaciji delovne sile. Ta odločba, ki velja od preteklega meseca, vsebuje takoimenovani plan o mobilizaciji delavstva iz vrst kmečkega prebivalstva, žensk in mladine. V prvem polletju letos mora biti po tem planu mobiliziranih nič manj kot 62.100 novih delavcev iz vseh predelov Madžarske. Od tega števila mora biti največji del delovne sile zaposlen v gradbinstvu (38.200), ostali pa v glavnem v težki industriji, rudnikih itd. Nedvomno je tudi ta prisilna mobilizacija delovne sile v neposredni zvezi z zahtevami, ki jih Budimpešti postavlja Moskva, pa tudi z odporom madžarskega delovnega ljudstva.

Sestanek predstavnikov azijsko-arabskih držav

New York, 14. aprila. (Reuter) Jutri se bodo sestali v New Yorku prvič po zamenjavi generala Mac Arthurja predstavniki 13 azijskih in arabskih držav. Sestanek je sklical indijski delegat pri ZN Benegal Rau. Na sestanku bodo razpravljali o tem, kakšne so možnosti za mirno rešitev spopada na Koreji.

—*—

Naraščanje britanske industrijske proizvodnje

London 14. aprila. Po začasnih podatkih, ki jih je objavil osrednji statistični urad, je britanska industrijska proizvodnja v letu 1950 narasla za 40% v primeri z letom 1946. Industrijska proizvodnja se je dvignila za 8,5% v primeri z letom 1949 in za 15,75% v primeri z letom 1948.

Vodstvo madžarskega gospodarstva

»Pomislite tavarišči, tistile tamle je pa menda Madžar!...«

Republikanci proti Trumanovemu sklepu

Ameriški izolacionisti se zapletajo v nova nasprotja

Washington, 14. aprila. (Tanjug) — Sklep predsednika Trumana, s katerim je bil general Mac Arthur odstavljen z vseh poveljniških položajev na Daljnem vzhodu, je še zaostril kampanjo, ki jo že dalj časa vodi proti predsedniku Trumanu in zunanjemu ministru Achesonu del republikanske stranke s člani ameriškega kongresa Taftom Martinom in Sherryjem na čelu.

Nekateri člani republ. stranke gredo tako daleč, da zahtevajo odstavitev predsednika Trumana, češ da je izdal nacionalne koristi ZDA. Vendar pa vsi republikanski člani Kongresa ne podpirajo te kampanje. Ugledni člani te stranke, kot n. pr. James Duff in Levoret Saltonstall, se strinjajo s Trumanovim sklepom o odstavitvi generala Mac Arthurja.

Dosedanje izjave republikancev kažejo, da je v republikanski stranki glede generala Mac Arthurja resen razcep in da je Trumanov sklep še bolj poglobil spor v vrstah te stranke. Ravno tisti izolacionistični krogi republikanske stranke, ki so trdili, da je vsako sodelovanje ZDA v Evropi nevarno in naperjeno zoper zunanje koristi ZDA, obsojajo politiko o omejitvi korejske vojne in zahtevajo, naj se vojna na Koreji razširi na kitajsko ozemlje.

Z eno besedo, ti izolacionisti s Taftom na čelu obsojajo ne samo predsednika Trumana in politiko vlade na Daljnem vzhodu, ampak tudi same ZN zaradi njihove želje, da bi se korejski spor mirno rešil. Ti krogi zastopajo stališče, da bi bilo treba podpreti zahtevo generala Mac Arthurja glede bombardiranja Mandžurije in uporabe čangkajškovih čet zoper kontinentalno Kitajsko. Neka skupina republikanskih članov Kongresa je že formalno predlagala, naj bi bil general Mac Arthur povabljen, da na skupni seji Predstavniškega doma in senata razloži svoje stališče do ameriške politike na Daljnem vzhodu.

Pekinški radio o odslovitvi Mac Arthurja

Hongkong, 14. aprila (Tanjug) Pekinški radio je danes prenašal prvi kitajski komentar o odstranitvi generala Mac Arthurja. V tem komentarju, ki ga prenaša United Press, je rečeno, da je odstranitev generala Mac Arthurja »zmaga kitajskega in severnokorejskega ljudstva, imenovanje generala Ridgwaya pa dokazuje, da bodo ZDA nadaljevale svojo pustolovščino na Koreji«.

Komentar zaključuje, da je bombardiranje Mandžurije, ki so ga izvedla, po kitajskih poročilih ameriška letala v četrtek, »jasen dokaz, da nameravajo ZDA razširiti vojno«.

Korejsko bojišče

Zavezniške sile še vedno napredujejo

Tokio, 14. aprila. Agencija France Presse poroča, da oborožene sile Združenih narodov sedaj počasi napredujejo severno od 38. vzporednika. Sovražnik se je trdno odločil preprečiti nadaljnje napredovanje teh enot. Včeraj so kitajske in severnokorejske sile izvedle osem protinapadov na zapadnem delu korejske fronte, ki pa so bili odbiti. Glavne točke kitajskega odpora so na območju Korangporija, kjer kitajske enote varujejo vse dohode k obali reke Indži, jugozahodno, južno in jugovzhodno od Jongčona. Enote združenega poveljstva so vkorakale v to mesto, danes pa so se morale umakniti in ni sedaj to mesto v oblasti nikogar.

Severnovzhodno od Jongdongija so prihitela letala na pomoč, da bi bilo olajšano napredovanje, ki ga je nasprotnik ustavil. Med Jongdongnijem in Hvačonom so kitajske enote utrdile svoje postojanke. Kitajci še vedno varujejo nasip pri Hvačonu, napredovanje Američanov proti Junguju pa se nadaljuje. Jugovzhodno od tega mesta v bližini rezervoarja se Kitajci močno upirajo.

Severnovzhodno od Indžuja sta se preteklo noč pojavili dve letali in odorgli osem bomb na oporišča čet združenega poveljstva.

Reuter poroča, da se je južnokorejska mornariška pehota izkrcala 13. aprila na zahodni obali Severne Koreje, 110 km južno od Fenjanga, in zasedla tri mesta. Južnokorejci so ob tej priložnosti prišli v stik z južnokorejskimi gverilci.

Severnokorejsko poveljstvo trdi v današnjem sporočilu, da so Severnokorejci skupno s kitajskimi prostovoljci nadaljevali na vsem bojišču hude boje ter pri tem zadali težke izgube nasprotniku. 12. aprila so na zahodnem delu bojišča sestrelili štiri sovražna letala, med njimi tudi letečo trdnjavo.

Kakšno službo si bo izbral odstavljeni general?

Mac Arthur je ostal po razrešitvi vseh njegovih funkcij brez posla. Ostal mu je le generalski čin, označen s petimi zvezdami. Ta čin, ocenjen v dolarjih, pomeni v Ameriki mnogo. Letno bo lahko prejemal honorar 18.000 dolarjev. Poleg tega ima tudi pravico do stalnega svojega urada v Washingtonu.

Vendar se Mac Arthur s tem najbrž ne bo zadovoljil. Ameriški listi živahno ugibajo, s čim se bo ukvarjal. Nekateri mu prerokujejo bodočnost kot politiku, če bo na republikanski listi kandidiral na prihodnjih volitvah za predsednika ZDA. Predsednik Združenja za češčenje ameriške zastave Gredley že ponuja Mac Arthurju milijon dolarjev, da bi priredil po vsej državi vrsto konferenc, ki naj bi bile priprava za predsedniško kandidaturo. Nek novinarski trust mu prav tako ponuja milijon dolarjev, da bi napisal zanj svoje spomine. Predsednik družbe »Remington Rund« pa ponuja Mac Arthurju položaj direktorja te družbe in obljublja plačo čez 100.000 dolarjev letno. Tudi Hollywood ga hoče sprejeti v službo. Nek impresarij mu ponuja 3000 dolarjev tedensko, da bi nastopil v novem filmu v vlogi generala, ki ima težave z washingtonskimi politiki. Republikanska organizacija mesta Sioux City pa mu ponuja 10.000 dolarjev, da bi priredil tam prvo konferenco v mestni dvorani, brž ko se bo vrnil v Ameriko — kjer ni bil že dobro desetletje.

Tašna so ugibanja listov. Pisanje kaže popolnoma ameriški način ocenjevanja možnosti bodoče zaposlitve tega generala. Merilo te ocene so predvsem dolarji. Vendar pa zveni iz teh ocen tudi nekoliko ironije nad generalom, ki je brez službe.

Maršal Tito sprejel Julesa Amber Droita

Beograd, 14. aprila (Tanjug). Maršal Tito je sprejel včeraj generalnega tajnika socialistične stranke Švice Amber Droita. Na sestanku sta bila Rodoljub Čolaković in Vladimir Dedijer, člana komisije KPJ za mednarodna vprašanja.

Adenauerjeva izjava v Parizu

Pariz, 14. aprila. (Tanjug) Na kosilu diplomatskega tiska je kancler Adenauer včeraj izjavil, da si zaradi dalnosežnosti Schumanovega načrta ni mogoče niti zamisliti nove vojne med Francijo in Nemčijo in da je materialno nemogoča. Po poročilu AFP je Adenauer še poudaril, da je združitev industrije premoga in jekla samo prvi korak k ustanovitvi evropske gospodarske skupnosti in da bodo v kratkem začeli proučevati podobne načrte za kmetijstvo in transport. Razen tega je kancler izrazil upanje, da se skupnost premogovne in jeklene industrije ne bo omejila samo na 6 držav, ampak da bodo k njej lahko pristopili tudi drugi evropski narodi.

Pred občinskimi volitvami v Grčiji

Atene, 14. aprila. (Tanjug) V Grčiji bodo 15. aprila občinske volitve. V začetku predvolilne kampanje so predsednik vlade Venizelos in voditelji političnih strank izjavili, da te volitve ne bodo imele političnega pomena. V krajih z manj kot 50.000 prebivalci bodo občinske predsednike volili neposredno, v drugih krajih pa bodo izvoljeni občinski svetniki volili predsednika.

Novi izstopi iz KP Italije

Rim, 14. aprila. (Tanjug) Davišnje rimsko časopisje poroča o novih izstopih iz KP Italije in Nennijeve socialistične stranke. V Adriji je izstopil iz Partije občinski funkcionar in ugledni član sekcije KP Italije Boccatto, ker se ni strinjal z informbirojevskim vodstvom. Tajnik delavske zbornice v Gibelinu v pokrajini Trapeni Francesco Ippoliti je tudi izstopil iz KP in podal ostavko na svoj položaj zaradi pritiska, ki so ga izvajali nani krajevni partijski funkcionarji. V pokrajini Catanzaro je prav tako izstopilo več oseb iz Partije in Nennijeve socialistične stranke. V krajih Cerva Botricello, San Mauro Marchezato in Triolo je več članov Partije oddalo svoje partijske legitimacije. V Forliju (Emilia) je odvetnik Nullo Sagradni podal ostavko na svoj položaj podpredsednika nacionalnega združenja bivših partizanov in izstopil iz KP. Ta ugledni partijski voditelj je stopil iz Partije zato, ker se ni strinjal z informbirojevskim vodstvom.

Nadaljevanje s 1 strani

va poleg širših regulativnih funkcij še znatne posle neposrednega upravljanja. So pa to samostojni organi v sestavi svetov.

Tretje pa je področje družbenih poslov v prosveti, znanosti, kulturi, zdravstvu in socialni politiki. Sveti s teh področij predstavljajo v golovi meri razvitejše oblike ne samo po svoji širši kolektivni sestavi, temveč tudi po vključitvi predstavnikov zainteresiranih državnih in družbenih ustanov in organizacij. Tako se v republiških svetih ustanavljajo odbori za posamezne sektorje dejavnosti, ki so sestavljeni iz predstavnikov družbenih in državnih ustanov in organizacij ter upravljajo funkcije, ki jih ima državna uprava na področju prosvete, kulture, znanosti, zdravstva in socialne politike.

Pri tem seveda ne bomo ostali. Saj je ta reorganizacija le velik korak v procesu odmiranja državne uprave, ki ga bomo razvijali naprej v skladu z načeli resnično demokratičnega socializma. Ta proces pa bo toliko hitrejši, kolikor hitreje bomo izvršili glavne naloge naše industrializacije, kolikor hitreje se bodo naši delovni ljudje usposabljali, da si upravljajo sami ter si v ta namen ustvarjajo primerne družbene organizacije.

BRITANSKI PRORAČUN

»Gospodarski barometer Velike Britanije je začel zopet padati« je napisal te te dni vplivni ameriški list »Wall Street Journal«. To je sicer zelo groba ugotovitev, ki pa ne velja samo za Anglijo.

Veliki izdatki za oboroževanje, ki so jih ob izbruhu korejskega spopada izglasovali skoro v vseh državah sveta, in pa izdatki za preosnovo mirnodobne industrije v vojno so postavili pred vse države nov problem, kako in kje najti vire odnosno kredite za ta program.

V nekaterih državah skušajo rešiti ta vprašanja s strogo omejitvijo uvoznih kontingentov, v drugih z znižanjem življejskega standarda in z zvišanjem izvoza, spet drugod pa s pravičnejšo porazdelitvijo bremen na vse sloje prebivalstva, predvsem pa z večjim obdavčenjem bogatejših, tistih, ki žive od vsakovrstnih rent in ki so materialno še vedno v ugodnejšem položaju. Tudi v Angliji skušajo zdaj rešiti ta problem. Zato bodo zmanjšali notranjo potrošnjo, omejili nerentabilne investicije in tako sprostili čimveč predmetov za izvoz, kajti ta je za Anglijo življenjsko vprašanje.

Številna vprašanja so se nakopičila v zadnjih mesecih v zvezi z Anglijo, ki je za ostali svet še vedno precej nejasen pojem. Način, kako v tej deželi rešujejo zapletena gospodarska vprašanja, kako so uravnovesili plačilno bilanco, predvsem pa dejstvo, da laburistična vlada zdaj ni več odvisna od pomoči Marshallovega plana, vse to je le povečalo zanimanje svetovne javnosti za angleški proračun, ki ga je vlada predložila te dni Spodnji zbornici. Zaradi posebnega položaja, ki si ga je Anglija ponovno priborila v svetu, razdeljenem na dva bloka, velike opozicije znotraj Britanskih otokov — laburistična vlada ima v parlamentu le neznatno večino — in zaradi vedno močnejših elementov planiranja v okviru državnega kapitalizma se o angleškem proračunu več piše in razpravlja kot pa o katerem koli drugem proračunu.

Ta proračun se po svojem obsegu res ne more meriti s proračunom Združenih držav Amerike, na katere odpade 60% proizvodnje kapitalističnega sveta, niti s proračunom Sovjetske zveze, kjer so vse postavke, ne samo za oborožitev, relativne in izražene često samo v odstotkih, ne pa v absolutnih številkah. Angleški proračun je zanimiv predvsem zaradi svoje strukture, zaradi načina, kako skuša rešiti zapletena vprašanja, ki so v neposredni zvezi z oborožitvijo, preprečiti negativne posledice te oborožitve za plačilno bilanco Anglije, za standard angleškega delavstva itd.

Kakšne so glavne značilnosti angleškega proračuna, kakšna je perspektiva angleškega razvoja v novem proračunskem letu? Proračun, ki ga je predložil angleški finančni minister Gaitskell, določa 4.5 milijarde funtov izdatkov in 4 milijarde 250 milijonov funtov dohodkov (po Reuterju). Proračun izkazuje torej deficit 250 milijonov funtov. Redni proračun za leto 1951/52 je za 500 milijonov funtov večji od lanskega.

To povečanje je posledica obsežnega oborožitvenega programa, ki ga je začela izvajati laburistična vlada še pred izbruhom korejskega spopada. Po tem programu bo izdala angleška vlada v treh letih 4 milijarde 700 milijonov funtov za svojo obrambo. Sem spadajo tudi izdatki za proizvodnjo in za civilno obrambo. V naslednjih treh letih bo potrošila Velika Britanija povprečno dvakrat več za svojo obrambo kakor po lanskem proračunu, vendar pa bo v prvem letu potrošila znatno manj kakor v tretjem letu tega triletnega načrta, ko bo reorganizacija industrije že zaključena.

V Angliji pričakujejo, da se zaradi takšne razdelitve novih izdatkov ne bo znižal življenjski standard tako, kakor so to spočetka nekateri pričakovali. Po podatkih londonskega »Economista« so od junija 1950 do februarja 1951 poskočile cene na debelo za 19%. To ni tako malo, če upoštevamo, da so ostale zaradi stalnih vladnih subvencij cene potrošnih predmetov stabilne in da je vlada skoro popolnoma omejila uvoz predmetov, ki so se podražili na svetovnem trgu.

Lahko predpostavljamo, da se je britanska vlada le stežka odločila za novo povečanje izdatkov. Toda program oborožitve, kakor je izjavil britanski obrambni minister Shinwell, »ni akcija, ki bi bila ločena od prizadevanj drugih držav, zaveznikov in članic Atlantskega pakta, marveč del občega načrta, ki sloni na kolektivni varnosti«. Medtem ko je imela Anglija po proračunu za leto 1950/51 pod orožjem 700.000 ljudi, pa se je to število dvignilo letos do 1. aprila na 800.000, čez eno leto pa bo imela Anglija pod orožjem že 900.000 ljudi.

Povečani proračun je spravil na dan vrste vprašanj.

Vprašanje izvoza. V britanskih gospodarskih krogih se sprašujejo, kako povečati izvozno kampanjo pri sedanjem skoraj kroničnem pomanjkanju surovin. Oborožitev požre namreč zelo velik del materiala. Po mnenju »Wall Street Journala« računa britanska vlada predvsem z izvozom predmetov, ki niso v neposredni zvezi z oborožitvijo. Sem spadajo tekstilije in drugi potrošni predmeti. Toda izvoz teh predmetov je znašal lansko leto le 575 milijonov funtov, medtem ko je izvozila strojna industrija za 1 milijardo blaga, se pravi, polovico izvoza. Zaradi pomanjkanju tekstilnih surovin in vedno večjih nalog tekstilne industrije za kritje potreb britanske obrambe pa je vprašanje, ali bo izvoz tekstilij zamašil vrzel, ki bo nastala z omejitvijo izvoza predmetov strojne industrije. Tu pa se takoj postavi še drugo vprašanje: Koliko potrošnih predmetov je še mogoče odtegniti britanskemu notranjemu trgu za usmeritev na svetovni trg? Britanija izvozi namreč že zdaj 40% svoje proizvodnje, medtem ko ZDA le 7%.

Vprašanje uvoza. Vrednost uvoza že zdaj presega izvozno. Po cenitvi britanskega finančnega ministra bi se moral britanski izvoz povečati za 290 milijonov funtov, če bi hoteli glede na porast cen uvoziti enako količino blaga kakor lansko leto. Po ameriških podatkih pa je celo ta cenitev preveč optimistična in bi morala znašati 475 milijonov funtov. Ameriški gospodarski opazovalci opozarjajo tudi na to, da Britanija sedaj ne prejema več pomoči po Marshallovem načrtu. Ta ji je namreč dokaj pripomogla, da je tako hitro obnovila in razširila svojo industrijo. V zadnjih 30 mesecih je Britanija krila iz tega fonda 12% svojega uvoza. To vprašanje bo posebno pereče, saj bo morala britanska vlada investirati v dveh letih nad 100 milijonov funtov samo za opremo novih vojaških ovarn s stroji.

Davki. Čeprav znašajo davki državnih in samoupravnih teles 40% nacionalnega dohodka, je bila laburistična vlada zaradi deficita v proračunu — ki znaša 250 milijonov funtov — prisiljena povečati nekatere davčne postavke. Med drugimi bo vlada povečala tudi takse na radio, televizijske aparate in avtomobile. Povečale se bodo takse za kinematografske predstave, za plin in elektriko (po hišah). Takse na tobak, pivo, vino in alkoholne pijače se ne bodo povečale, ker so te takse tudi za angleške razmere zelo visoke. Vlada pa bo močneje obdavčila tudi delničarje, ki jim bo odslej odtrgala 50% namesto dosedanjih 30% dohodkov. Povečala pa bo tudi starostne pokojnine, in sicer za 18%.

Čeprav se je zdelo še pred tedni, da bo skušala britanska opozicija izkoristiti proračunsko razpravo za to, da bi strmoglavila laburistično vlado, pa so zdaj tudi konservativni listi priznali, da je proračun »nujen izraz sedanjega položaja v svetu«. Priznali so, da ima oborožitev absolutno prednost. Zato ne skušajo za sedaj kovati nobenega političnega kapitala iz sedanjega proračuna. Jasno pa je, da javno mnenje še dalje kritizira vlado v vprašanjih, ki niso v neposredni zvezi z oborožitvijo.

—in

PO NOVI PROGI

O PREMOGU, KI JE PRIŠEL DVAKRAT IZ ROVOV — O PLAZOVIH, KI BI RADI PODRLI PROGO — O VELIKEM GOSPODARSKEM POMENU NOVE ŽELEZNE CESTE IN DRUGE STVARI

Strojevodja Lojze je sedel pred lokomotivo na postaji v Štalijah in igral na harmoniko veselo polko. Slovenec pa se res nikjer ne dolgočasi. Že od daleč sem prav uganil, da bo Kranjec, kakor pravijo Istrani Slovencem. Le kako, da utegne sredi lepega sončnega dne posedati pred lokomotivo in nategovati meh? Pa sem kmalu izvedel. Vodomer je počil in Lojze ni pripravljen »tvegati«, da bi odletel v zrak.

Končno se je Lojze le omehčal in skobacali smo se v edini tovorni vagon »našega vlaka«. Menda sem prvič potoval brez vozne karte in povrh vsega še brez strahu, da se iz sosednjega vagona prikaže sprevodnik: »Karte prosim!«

Lojze je potegnil za vzvod; trikrat je presunljivo zapiskalo. Potujemo!

Za nami so ostale Štalije. Zadnja postaja na novi progi, ki bo izpeljana do postaje Lupoglav. Tam bo priključena na progo Divača—Pola. Čeprav je ostala separacija raškega premogovnega bazena že daleč za nami, se je zdela še vedno velika. Saj končno tudi je. Tu čistijo premog iz številnih rudnikov: Raše, Podlabina, Pičana, Vineša, Strmoča in drugih. Velike količine premoga vozijo nato do luke, kjer ga nakladajo na ladje. V reški luki ga zopet prekladajo na vagone in potem razvažajo po Jugoslaviji. Vidite, pa smo tam. Premog gor, premog dol! Ker raški bazen ni povezan z zaledjem, z železnico, morajo premog nekajkrat preložiti, to pa poveča njegovo ceno. Prav tako je s preskrbovanjem bazena z jamskim lesom in vsem ostalim. Nič ne rečem: premog za Črno goro ali Dalmacijo in Hercegovino se bo vedno izplačalo voziti z ladjami. V Slovenijo pa prav gotovo ne. Da bo temu prekladanju enkrat za vselej konec, izpeljujejo novo železnico.

Vagon obupno poskakuje po progi. Nova je in še ni utrjena. Zavili smo v ozko dolino, po kateri teče reka Raša. Z izkopanim kanalom so jo stisnili ob nasprotni breg. Železnica se vseskozi tišči desnega brega in niti enkrat ne presekamo doline.

Kot bi mignil smo se znašli v kotu vagona. Pobirali smo se in otipavali kosti. Celi smo. Lojze pa se je sklanjal daleč iz lokomotive in s kapo v roki vljudno besedičil tropu ovac, ki so ostale na progi: »Gospodične bi se umaknile, prosim. No, le dajte! Zdaj vas še čakam, ko nisem ‚reden' in se mi ne mudi. Torej navadite se reda!« Nič ni pomagalo, razgnati smo jih morali.

Gledamo lepo dolino in klepetamo. Aca, mož z velikimi brki, ve največ povedati. To je že sedma proga, ki jo poma ga graditi. Kmalu bo odšel na mladinsko progo Banja Luka—Doboj. »Še to,« potem gre pa v pokoj, pravi. Sedem let po osvoboditvi in sedem prog! Na progi Lupoglav—Štalije je Aca že od začetka. Ko so položili prve metre tira, so pripeljali po morju lokomotivo. Z velikimi težavami so jo spravili po močvirnatem terenu »na suho«. Sedaj sta lokomotiva in njen strojevodja Lojze odrezana od sveta. Progo so začeli graditi od Lupoglava in Štalij naenkrat. Doslej še niso prišli skupaj. Bi že strnili oba kraka, pa se Učka punta. Po svojih pobočjih, po katerih se proga strmo (16‰) dviga iz doline proti Lupoglavu, kar naprej spušča plazove.

Dolina se je razširila in v daljavi se je pokazala najvišja gora Istre, Učka, pobeljena s snegom. Prevozili smo dvajset kilometrov.

V Pičanu smo. Ob progi leži cel hrib premoga. Desettisoče ton ga je. Od hriba do proge je speljan tekoči trak. Aca pojasnjuje: »Premog iz te jame so včasih dvakrat pripeljali iz rovov.« Lepa reč, toda vsega pa res ne moreš verjeti. Kje na svetu pa mečejo isti premog dvakrat iz jame. »Počakaj, počakaj,« de Aca, »takole je bilo. Premog so izkopali in zvlekli na dan. Naložili so ga na kamione in peljali do rudnika Ripendi. Tam so ga zopet naložili na vagončke in spustili pod zemljo. Potem je potoval mimo Vineša, Podlabina in Raše, kjer je zopet prišel na svetlo. Na separaciji so ga potem očistili. No, je prišel dvakrat iz jame ali ne?« Tak premog je moral biti salemensko drag.

Že sedaj, ko Lojze samo s tremi vagoni odvaža premog kar naravnost v separacijo, so stroški veliko manjši. Ko pa bo Pičan dobil svojo separacijo, ko bo proga dograjena ter bodo premog zvozili naravnost v Slovenijo in Hrvatsko, bodo stroški še manjši. Proga Lupoglav—Štalije bo res važna prometna žila.

Pičan je ostal za nami. Na ravnini, pod upravo rudnika, odpirajo dva nova jaška. Nad njimi že stoje moderni izvozni stolpi. Pod nami pa je Čepička dolina. Nekoč jezero, danes plodovitna ravan. Lojze vozi vedno bolj počasi, previdno. Po šestih kilometrih ostane pred nami le še 20 m tira. »Izstopite, prosim, postaja Kožnjak!« vpije Lojze. Prevozili smo 26 kilometrov.

Sedaj pa peš po nasipu. Skozi tri tunele smo kolovratili. Baje so minerji pri razstreljevanju tu nekje naleteli na vhod v veliko podzemsko jamo pod samo Učko. Druga Postojnska jama? V globini, pravijo, je jezero z otokom na sredi. Pravi podzemski Bled, pravijo nekateri. Bomo videli!

Dvajset kilometrov je za nami in znašli smo se pred velikim plazom, ki je pretrgal progo. Zato tudi ni delavcev doli pred Kožnjakom.

Sedem dni so delavci in inženirji brez moči opazovali, kako se pomika v dolino skoraj tričetrt milijona kubičnih metrov zemlje in z njo vred tudi del proge. Zemlja se je grbančila ko testo. Toliko zemlje se je premikalo tiste dni, kot so je brigade v enem letu vgradile v nasipe. Tu čez bodo morali zgraditi viadukt ali pa se nevarnemu mestu izogniti z dolgim tunelom.

Če bi plazovi iz Učke ne rušili neusmiljeno to, kar so naredili ljudje, bi vlak že vozil po novi 52 km dolgi progi Lupoglav—Štalije. —mš.

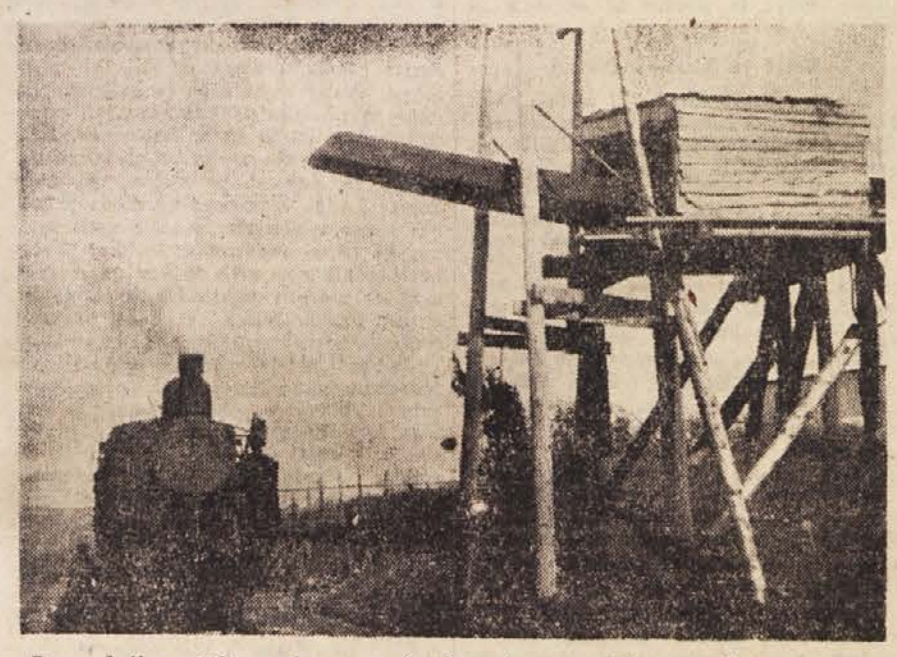

Do rudnika v Pičanu je proga že dograjena. — Od tu vozijo premog na separacijo v Štalijah.

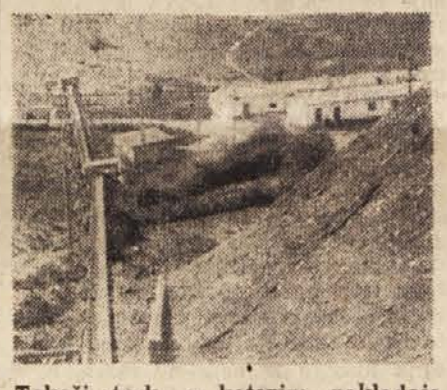

Tekoči trak, s katerim nakladajo premog na vagone. Šele ko bo Pičan povezan z Lupoglavom, bo skopnela velika zaloga premoga, ki so ga nakopali rudarji

NOVO OGLARSTVO
in zavržene surovine

V Sloveniji so se razmere od Vodnikovih časov precej spremenile; zdaj ni mogoče več reči, da Slovenca »rude, kupčija rede«. Če ocenimo naravne zaklade Slovenije, spoznamo, da imamo razmeroma malo kovinskih in drugih rud ter da jih tudi mnogo ne izkoriščamo. Glavni surovini in zato tudi naš največji naravni zaklad pa sta premog in les.

KAKO PA CENIMO LES?

Neogibno se torej vsiljuje vprašanje, ali znamo primerno ceniti les — svoje največje bogastvo. Kako ga izkoriščamo? Gozdna proizvodnja, žagarstvo in lesna industrija puščajo velikanske količine neizkoriščenega lesa — dragocenih surovin, ki bi omogočile najlepši razvoj lokalne industrije, obrti, oglarstva itd. Malomarno gospodarjenje z odpadnim, neizkoriščenim lesom bi še ne bilo tako boleče, ko bi nam ne bilo treba posegati v gozdno glavnico, tako da bi sekali le toliko drevja, kolikor znaša prirastek. Medtem ko v naprednejših državah (ki navadno morajo les uvažati) n. pr. predelujejo bukovino v umetno svilo, pa mi veliko večino bukovega lesa požgemo v neprimernih pečeh in štedilnikih (pravzapray »potratnikih«). Marsikje je lesni prirastek majhen, ker gozdov ne trebimo in ne čistimo. Na sečiščih puščamo mnogo vejevja, vrhačev, štorov in drugih »odpadkov«, da tam strohnijo in da se laže množijo gozdni škodljivci. Na mnogih žagah ostane neizkoriščena žagovina (ki jo strokovnjak primerja s slanino; če bi raztelesili žival, pa pri tem zavrgli slanino, bi ravnali podobno kakor na žagah).

TEORETIČNA REŠITEV, PRAKTIČNO PA...

To naše strokovnjake nedvomno najbolj boli, ker se pač dobro zavedajo, kako zelo škodljivo in nespametno je takšno gospodarjenje. Gospodarski institut za Slovenijo raziskuje in rešuje vsa pereča vprašanja v korist gozdarstva, zaščite gozdov, umnega izkoriščanja lesa kot surovine, gospodarjenja z gozdovi po znanstvenih načelih in odnosov med gozdno proizvodnjo ter lesno industrijo. Zato so se tudi že pred leti posvetili rešitvi vprašanja, kako bi naj v naši gozdni proizvodnji začeli izkoriščati lesne odpadke, ki ostanejo po sečnji. Gre za stotisoče ton lesne gmote. Neizkoriščeno vejevje bi naj v gozdovih pooglenili v posebnih prenosnih pečeh. V ta namen je bilo treba raziskati več vrst peči, da so končno izdelali prototip za primerno peč. V pečeh bi naj tudi poogljevali drobnejši les, ki bi ga pridobivali pri trebljenju in čiščenju gozdov. Ko so preskusili prototip, je bilo treba še izdelati večjo serijo peči. Usposobiti pa so morali tudi oglarje za novo oglarstvo. Ko so premagali začetne težave, se je izkazalo, da so peči na splošno primerne. Izkušeni oglarji, ki delajo dovolj časa s pečmi, so se celo navdušili. Toda »novo oglarstvo« je ostalo brez prave proizvodne organizacije. Ustavilo se je na pol pota. Zdaj okrog 250 peči rjavi pri gozdnih upravah. Zato ni čuda, če govorijo, da bi jih bolje kazalo poslati v železarno med odpadke.

Oglja dandanes nikakor ni preveč. Niti naši kovači in drugi obrtniki — kovinarji si ga ne morejo priskrbeti. V zastoju ni le novo, marveč tudi staro oglarstvo. Razumljivo je, da bi bilo mogoče tudi dandanes izvažati oglje. S prenosnimi pečmi bi pridobili na leto najmanj 30.000 ton oglja.

ZAKAJ NI BILO USPEHA

Oglarjenje v prenosnih pečeh se ni moglo uveljaviti predvsem zaradi tega, ker ga ni prevzela posebna, primerna proizvodna organizacija. Velika republiška podjetja, ki imajo veliko in glavno nalogo, da dajejo za izvoj in žage hlodovino, se niso mogla posvetiti takšni drobni proizvodnji, kakršna je oglarstvo, ki izkorišča odpadke, in spričo njihovih nalog se jim to ni zdelo pomembno. Zato so tudi peči marsikje ostale v dolinah, tu in tam pri žagah, ne da bi jih v gozdu vsaj poskušali izkoriščati. Zdaj pa, ko deluje novo republiško podjetje »Silvaprodukt«, bo nedvomno moči laže rešiti tudi to pomembno proizvodno nalogo. V Sloveniji deluje že z večjim ali manjšim uspehom več obratov za proizvodnjo eteričnih olj (smrekovega olja) iz igličevja in drobnejših vej. Dovolj je bilo že izkušenj, ki jih je treba koristno uporabiti tudi pri oglarjenju. Marsikje bo najbrž kazalo ustanoviti manjše kombinate za predelavo lesnih odpadkov iz gozdov; tako bi destilacije eteričnega olja izkoriščale tudi debelejše vejevje, toda v gozdovih, ne pa v dolinah, kamor pač ni donosno dovažati surovin. Najbrž bo tudi bolje, če bo osrednje podjetje predvsem organizator oglarstva in izkoriščanja doslej neizkoriščenih gozdnih surovin sploh, tako da bo omogočalo kar največ pobude okrajnim, krajevnim in sploh lokalnim proizvajalcem.

Pri nas zdaj še ne moremo izkoriščati gozdnih lesnih odpadkov kako drugače. V Avstriji so uvedli stroj za izdelavo briketov iz lesnih odpadkov. Napravo zelo hvalijo. Vendar bo treba še počakati, kako se bo obnesla med daljšo uporabo. Potem bo šele mogoče tudi pri nas obravnavati briketiranje vejevja. Zdaj smo najbrž na pravi poti, ko smo med drugim tudi začeli ustanavljati kombinat za izkoriščanje odpadkov na Jelovici. Podjetje je republiško. Seveda pa bo treba kar najbolj izpopolniti omrežje lokalne proizvodnje za izkoriščanje lesnih odpadkov.

Frontne organizacije v Beogradu so izključile iz LF ljudi, ki klevetajo svojo državo

Beograd, 14. aprila. Več beograjskih frontovskih organizacij je obsodilo nečastno ravnanje ljudi, ki so za ceno ugleda svoje države prosjačili v tujini in hoteli tako priti do nylon nogavic, ličila (šminke) in drugega luksuznega blaga. Frontovske organizacije so izključile iz Ljudske fronte tipe, ki so iz koristoljubja izgubili občutek patriotizma.

Na konferenci XV. osnovne organizacije I. rajona so izključili iz Fronte Anteja Andjelkovića, urednika strokovnega lista »Saobračaj«, ki se je s 50 pismi obrnil na ameriške državljane, guvernerje, generale in predsednike industrijskih družb, naj mu pošljejo kak paket, da bi »ostal pri življenju«. Na konferenci so njegovi sosedje povedali, da so on sam in trije člani njegove družine zaposleni v državni službi.

V 21. organizaciji III. rajona so izključili iz LF »lačnega« dr. Gavrila Petroviča, zdravnika s precej veliko plačo v splošni državni bolnišnici. Njega bi morala rešiti »strašne lakote« neka mednarodna organizacija v Franciji, ki ji je pred kratkim poslal pismo za pomoč, da bi, kot je pisal, »rešil družino, ki umira od lakote«. Dr. Petroviča so člani osnovne organizacije izključili iz Ljudske fronte.

Za ugled svoje države so se zavzeli tudi frontovci 12. osnovne organizacije III. rajona, ki jo je skušala omadeževati Ljubica Markovi, članice organizacije. Z varanjem ameriškega državljana je hotela »zboljšati« svoj »težak položaj«, in sicer z ničimer drugim kot z nylon nogavicami in podobnim. Tako kot se ni nihče izmed teh »reveževˮ upal priti na sestanek svoje osnovne frontovske organizacije zaradi prezira, ki bi ga doživel, tudi ni prišel med svoje kolege Ridžo Ristič, študent naravoslovno-matematične fakultete »invalid brez roke in noge«, ki je prosil v tujini za radio aparat. Na konferenci so študenti sklenili, da Rističa izključijo iz Ljudske mladine, predlagali pa so dekanatu, da bi ga izključili iz fakultete. Uredništvo »Borbe« prejema vsak dan iz vse naše države pisma, v katerih delovni ljudje obsojajo tako ravnanje posameznikov, ki so se nedostojno in nepošteno vedli do svoje domovine. Tako n. pr. pišejo člani sindikalne podružnice poslovalnice DOZ v Nišu, da so obsodili ravnanje Kosare Mladenovič, bivše članice tega kolektiva, in jo odstranili iz svoje »nekulturne sredine«, ker je v svojih pismih žalila vse prebivalce Niša.

»Borba« objavlja tudi pisma članov aktiva Ljudske mladine rudarske šole premogovnika Kosovo, v katerem je rečeno tudi tole:

Ali je mogoče imeti za gospodarsko težavo, ki jo »tragično« preživlja Katica Vukašinovič »brinetka s krasnimi kostanjevimi lasmi«, ker nima brezplačnega pudra, rdečila za ustnice in lica itd. Ti reveži naj vedo, da jih naši delovni ljudje sovražijo in prezirajo.

Tudi centri predvojaške vzgoje tekmujejo

V sektorjih Rogaška Slatina, Šmarje in Podčetrtek so mladinci 10-dnevna zborovanja predvojaške vzgoje že zaključili, medtem ko so drugje v teku ali pa se na njih pripravljajo. Lani so se mladinci, obvezniki predvojaške vzgoje na zborovanjih prav dobro počutili. Mnogo so se naučili v desetih dneh in kar težko jim je bilo, ko so se ob zaključku ločili drug od drugega. Toda pred dnevi so si znova segli v roke. Prišli so, da obnovijo znanje in pokažejo, kaj so med zimo pridobili v svojih centrih. Dosti več jih je prišlo kakor lani. Vojni odsek v Poljčanah se kar pohvali, da je do sedaj sodelovalo na zborovanjih 98% vseh obveznikov.

»Kaj pa ste storili, da se je disciplina v centrih izboljšala in da imate na letošnjih 10-dnevnih zborovanjih tolikšne uspehe?«

»Kakor Fronta, sindikati in druge organizacije, tako smo se tudi mi vključili v tekmovanje v čast 10. obletnice OF. Vsi centri so tekmovanje sprejeli, mladinci pa so za tekmovanje pokazali veliko zanimanje. Napovedali smo ga tudi vsem okrajem mariborske oblasti in se seveda trudimo, da bi osvojili prvo mesto.«

Z oči vodnika je bilo razbrati, da je z mladinci zelo zadovoljen. Med pripovedovanjem je navajal imena posameznih centrov, ki so se doslej najbolj izkazali.

»V Podčetrtku, kjer so bili na zborovanju zbrani 4 centri, so dosegli uspehe, ki jih skorajda nismo pričakovali. Če bi te obveznike predvojaške vzgoje preoblekli v vojaško uniformo in jih pomešali med vojake, ki so v Armadi že pol leta, ne bi opazili med njimi razlike. No, pa tudi v Rogaški Slatini niso bili dosti slabši. Tam se odlikuje zlasti center Ratanska vas, kjer se vsi mladinci redno udeležujejo vseh vaj in predavanj. Takoj za njim je center Polje ob Sotli, ki je od lani precej napredoval in se sedaj lahko kosa z najboljšimi kmečkimi centri v Sloveniji. Seveda je k izboljšanju dela dosti prispevala tudi politična in ideološka aktivnost, ki so jo prej marsikje zanemarjali.«

Pripovedoval je tudi, kako se mladinci vključujejo v strelske družine in koliko mladine so vključili v fizkulturna društva in klube Ljudske tehnike.

»Sploh se naši mladinci zanimajo za vse delo, ki je v programu predvojaške vzgoje. Ko bomo 27. aprila z zborovanji zaključili, bodo hkrati razvidni tudi uspehi tekmovanja in vsega dela predvojaške vzgoje v poljčanskem okraju.«

Izvolili so delegate za III. kongres

Ljubljana, 14. aprila.

V petek popoldne je bil v prostorih gospodarske fakultete rajonski zbor OF IV. rajona, drugi po njegovi izvolitvi. Udeležila sta se ga tudi podpredsednik vlade dr. Marijan Brecelj in minister za pravosodje dr. Helij Modic. Od 195 delegatov je bilo navzočih 147.

Po izvolitvi delovnega predsedstva je poročal predsednik rajonskega izvršilnega odbora OF tov. Henrik Zdešar o delu rajonske frontne organizacije med II. in III. kongresom OF. Njegovemu obširnemu, izčrpnemu poročilu je sledila živahna razprava, v kateri so posegli mnogi delegati posameznih terenov. Ob zaključku razprave je spregovoril podpredsednik vlade dr. Brecelj. Poudaril je, da so se na množičnih sestankih sloneče oblike frontnega dela preživele in da bo III. kongres OF nakazal glede dela v frontnih organizacijah nova pota.

Sledile so volitve delegatov za III. kongres Osvobodilne fronte Slovenije. Izvoljenih je bilo 19 delegatov, med njimi tudi predsednik Osvobodilne fronte Slovenije Josip Vidmar in podpredsednik vlade dr. Marijan Brecelj.

Zadnja točka dnevnega reda je bila razglasitev rezultatov šestmesečnega tekmovanja v počastitev 10-letnice OF. Rajonska ocenjevalna komisija je ugotovila, da so bili uspehi tekmovanja na splošno zadovoljivi. Najboljša terenska frontna organizacija v IV. rajonu je teren Brdo, druga pa teren Ajdovščina. Komisija je predlagala, naj bi dobili ti dve frontni organizaciji po 15.000 din nagrade. Po uspehih v tekmovanju jima slede terenske organizacije Stan in dom, Vič in Glince. Letem je bila podeljena nagrada po 10.000 din. Pohvaljene pa so bile še štiri terenske frontne organizacije.

Ob zaključku zbora je pozval predsednik tov. Zdešar delegate, naj na terenih pohite, da bodo do velikega praznika Osvobodilne fronte izpolnjene vse naloge, sprejete na prvem rajonskem zboru.

Model za ogromnega »polža« so izdelali v Litostroju

Ljubljana, 14. aprila

Medtem ko se graditelji na Neretvi pripravljajo za betoniranje ogromne pregrade za našo največjo hidrocentralo v Jablanici, so modelni mizarji Litostroja danes zgotovili leseni model za turbino bodoče jablaniške elektrarne.

To je doslej največji model turbine mizarjev Litostroja. Dolžina modela je 8 m, širina 7, vstopna cev spirale pa ima odprtino v premeru 2 m. Model je izdelala brigada večkratnega udarnika Bruna Valenčiča. Po temeljitem pregledu bodo model razstavili in ga predali lakirnici. Z odlivanjem turbinskih delov bodo začeli že v mesecu maju, turbina pa bo zgotovljena do jeseni 1952.

PRVA DOMA IZDELANA ELEKTRONSKA CEV

Strokovnjaki Zavoda za radijske in rentgenske aparate pri Nišu so izdelali te dni po dolgem prizadevanju prvo elektronsko cev. Vse orodje in naprave za izdelovanje zelo zamotanih številnih delov so izdelali strokovnjaki v zavodih »RR«. To je prvi primer, da je bila na Balkanu izdelana elektronska cev. Dnevna proizvodnja se bo kmalu povečala, ko bodo montirane naprave za črpanje zraka. Potlej bodo začeli izdelovati elektronske cevi v serijah. Izdelovali jih bodo dovolj za naše domače radijske aparate »Kosmaj« in »Tesla«.

NOV STROJ ZA PAKETIRANJE CIGARET

V tobačni tovarni v Nišu so izdelali nov stroj za paketiranje cigaret. Konstruirali so ga delavca Aleksić in Krstić ter inženir Sozonović. Z novim strojem delata samo dve delavki. Stroj stane 40.000 din in zloži v osmih urah v škatle 400.000 cigaret. Iz ČSR uvoženi Škodovi stroji pa jih zložé v istem času samo po 300.000. Vsi deli novega stroja so izdelani iz domačega gradiva.

DRŽAVA JE PODARILA RACIONALIZATORJU HIŠO

Uglednemu racionalizatorju tovarne tekstilnih strojev »Karlo Mrazović« v Čakovcu Franju Totu je zgradila država hišo v nagrado za velike zasluge v proizvodnji. Tot je z racionalizacijami izboljšal obratovanje mnogih strojev v podjetju »Medjumurske trikotaže«. Njegovo najpomembnejše delo je stroj za pletenje ženskih nogavic. Po rentabilnosti prekaša ta stroj tuje izdelke. Hiša je enodružinska s petimi sobami in kabinetom. Petčlanska Totova družina se je že vselila v njo.

RASTLINJAK DIŠAVNIH RASTLIN PRI SPLITU

Splitsko podjetje »Biljana« ima že rastlinjak dišavnih in zdravilnih rastlin v Milni na otoku Braču. Letos pa bo zgradilo v okolici Splita še en rastlinjak, kjer bo vzgojilo letno okrog milijon sadik raznih dišavnih rastlin. V rastlinjaku na Braču jih vzgoji letno okrog 100.000. Zdravilna in dišavna zelišča gredo v zamejstvu zelo dobro v denar. Nanje odpade okrog 55% vsega izvoza Hrvatske. — Cene dalmatinskih zdravilnih in dišavnih rastlin na svetovnem trgu nenehoma naraščajo

Izšla je prva številka revije »KOMUNIST«

Do preklica sprejemamo še **nove naročnike**. Celoletno naročnino za 6 številk v znesku din 150.— lahko vplačate osebno v upravi Cankarjeve založbe v Ljubljani, Sv. Petra cesta 31, oziroma pošljete po poštni položnici na naš tekoči račun pri Narodni banki, Ljubljana štev. 604-67321-7

Razgovori o naših znanstvenih ustanovah niso končani

Z željo, da bi med našimi znanstveniki razvnel razgovore o organizaciji znanstvenega dela v Jugoslaviji, je znanstvenik, profesor Visoke politehnične šole v Zürichu, naš rojak in član Srbske in Jugoslovanske akademije znanosti, profesor Ružička, poslal novembra lani Akademskemu svetu FLRJ v pretres in »Univerzitetnemu vestniku« v objavo prispevek »Nekaj misli o organizaciji znanstvenega dela v Jugoslaviji«. V naslednji številki mu je odgovoril profesor Stanković, kasneje pa se k javnemu razpravljanju ni oglasil nihče več. Ker ni verjetno, da bi k stvari ne bilo več kaj povedati, povzemamo temeljne misli iz dosedanjih razgovorov, da bi tako morda znova poživili prekinjena razpravljanja.

Najboljši vseučiliški pouk je znanstveno raziskovanje

Pod tem geslom začenja in razvija prof. Ružička svojo kritiko sistema znanstvenega dela v Jugoslaviji. Četudi se uvodoma ustavlja ob nekaterih težavah, s katerimi se bore znanstveni delavci v Jugoslaviji — pomanjkanje visoko kvalificiranega kadra znanstvenikov, revna materialna osnova, skromne devize za nakup znanstvenih aparatov in tudi strokovne literature — je vendar težišče kritike prof. Ružičke na samem sistemu znanstveno-raziskovalnega dela pri nas. Ko si je namreč lani ob obisku v Jugoslaviji ogledal nekatere znanstvene ustanove v Beogradu, Zagrebu in Ljubljani, se je resno vznemiril ob ugotovitvi, da pri nas snujemo posebne institute in laboratorije za znanstveno raziskovalno delo izven univerz. Misli predvsem na znanstvene institute, ki jih upravljajo akademije znanosti. Po njegovi sodbi je obstoj samostojnih institutov izven univerz škodljiv tako za same institute kakor tudi za univerze. To ne samo zaradi »duplikacije« raziskovalnega dela, marveč predvsem zaradi odtoka znanstvenih delavcev z univerz v druge znanstvene ustanove. Vse to po njegovem prej ko slej nujno povzroči, da se raven univerze zniža na stopnjo običajne srednje šole in da univerze ne dajejo več podmladka znanstvenih delavcev. Za ilustracijo navaja primer Sovjetske zveze, kjer je povprečno veliko znanstvenih institutov izven univerz, pri akademijah znanosti. Prav v tem dejstvu vidi vzroke za »relativno in povprečno slabe rezultate znanosti v Sovjetski zvezi v primeri z drugimi naprednimi državami«. Njegovo mnenje je, da tudi v primeru, da bi tak »sovjetski« sistem trenutno pokazal nekje večje uspehe, kakor jih je, recimo, v sami Sovjetski zvezi, nujno vodi do popolne stagnacije znanstvenega dela na visokih šolah. In zaključuje, da bo vseučilišče moglo samo takrat trajno izvrševati svojo visoko dolžnost v življenju naroda in bo obenem ohranilo potrebno znanstveno višino, če bodo poučevali na njem visoko kvalificirani znanstveni delavci. Pravi: »Šele najboljši znanstveni delavec je dovolj dober visokošolski profesor«.

Po njegovem smejo biti izven vseučilišča in izven samih univerzitetnih mest samo instituti, ki iz geografskih razlogov ne morejo delati v mestu, ki je sedež univerze. Med takimi navaja: hidrobiološki institut na Ohridskem jezeru, oceanografska v Splitu in Rovinju pa še nekatere druge. Podobno je tudi z instituti, ki imajo povsem praktične cilje, kot so to instituti industrijskih in zdravstvenih ustanov. Toda tudi takšni bi morali biti, kolikor seveda še niso, čim tesneje povezani z univerzo. Tako bi prispevali k pestrosti visokošolskega pouka, korist pa bi imeli od tega tudi sami. Celo instituti, ki bi sicer delali brez škode izven univerze, imajo pa sedež v univerzitetnem mestu, bi po mnenju prof. Ružičke brez škode delali v sklopu univerze.

Kot dolgoletni predstojnik enega največjih visokošolskih znanstvenih zavodov je spoznal različne tipe organizacije znanstvenega dela. Videl je, da je v deželah z močno in dolgoletno znanstveno tradicijo, — razen maloštevilnih institutov, ki so bili osnovani s privatnimi sredstvi, — samo zelo malo pomembnejših znanstvenih institutov izven visokošolskih ustanov. V koliko pa so, — navaja »Institut du France« in Pasteurjev institut v Parizu, National Institute for Medical Research v Londonu in Institut Max Planck Gesellschaft v Nemčiji, — je vendar treba upoštevati, da so v deželah, kjer ni tolikšnega pomanjkanja znanstvenih delavcev in potrebščin, kot je to v Jugoslaviji, in da zato nujno njihov obstoj ne more biti toliko kvaren za visokošolski pouk, kakor je pri nas. Razen tega so bile omenjene institucije v navedenih deželah osnovane šele tedaj, ko je bila znanost tamkaj že na kvalitativno in kvantitativno jelo visoki stopnji. In še so nekateri omenjenih institutov prav zaradi izolacije od univerze z leti zdrsnili na neverjetno nizko stopnjo. Vsi tisti znanstveniki pa, ki so občutili za napredek znanosti vso moralno odgovornost, so se vračali iz takih institutov nazaj na vseučilišča. Prof. Ružička trdi, da so se vračali predvsem iz želje, prispevati k vzgoji znanstvenega podmladka, in iz potrebe, okoriščati se z veliko moralno silo, ki leži v stalnem stiku z mladino. Ti znanstveniki so spoznali, da morejo v stiku z mladino zaposliti z nekaterimi, za znanstveno raziskovanje važnimi nalogami del mladih ljudi že v laboratorijih, ki služijo pouku.

Mnenje prof. Ružičke je, da bi morali pri nas tudi v primeru, da bi imeli visoko kvalificiranih znanstvenikov na pretek in enako na pretek sredstev za znanstveno delo, koncentrirati sile tam, kjer se vzgaja mladina. Zakaj »visoka kvalifikacija ne zavisi samo od visoke kvalitete profesorjev, marveč tudi od tega, da ima vsak profesor kot posameznik na svoji skrbi čim manjše število dijakov. Tak način je ugoden ne le za pouk in dijake, marveč tudi za profesorje, ker ima posamezni profesor samo tedaj dovolj časa za znanstveno raziskovalno delo, če ni obložen s poučevanjem.«

Posebej skrbi prof. Ružičko tudi centraliziran način oskrbovanja znanstvenih ustanov s potrebščinami. Njegovo mnenje je, da pri znanstvenih potrebščinah tudi najbolje urejena centralna oskrba ne more biti učinkovita. »Prav tisto znanstveno delo, ki je najbolj izvirno in najboljše, gotovo najteže predvideva in more planirati leto dni naprej vse posameznosti. Tipično za znanstveno delo je, da se te posameznosti pojavljajo šele med delom.« Zato predlaga, da bi morali vsaj vsakemu predstojniku visokošolskega zavoda dati na razpolago del njemu dodeljenih letnih deviz za nepredvidene nakupe. Prav tako nujno se mu zdi, da bi mogel vsak predstojnik instituta neposredno naročati knjige, časopise in druge potrebščine iz inozemstva na naslov instituta. »Tako bi se izognili neverjetno velikim izgubam, ki so nastale pri centraliziranem naročanju in razdeljevanju inozemskih predmetov, kar je bilo največja zapreka prav za delo najdelavnejših znanstvenih zavodov.«

Za obstoječe jugoslovanske inštitute pri akademijah predlaga, naj bi jih enostavno predali vseučiliščem, t. j. tistim zavodom vseučilišč, kamor po svojem predmetu spadajo. Kot lep primer za tako ravnanje navaja osnovanje mikrobiološkega zavoda v Cambridgeu v Angliji po Medical Research Ceuncilu. Tam je vseučilišče dovolilo osnovanje instituta pod pogojem, da najkasneje v petih letih postane del in last vseučiliščnega laboratorija za biokemijo.

Prispevek zaključuje s pripombo: če smo v Jugoslaviji že na nekaterih področjih začeli posnemati sovjetsko organizacijo znanstvenega dela, vendar ni prekasno, ustaviti se in kreniti po pravi poti. Razen tega pa bi bila ta akcija v skladu z decentralizacijo, ki se z velikim uspehom uresničuje v različnih panogah jugoslovanskega javnega življenja.

Kaj je odgovoril profesor Stanković?

Njegov odgovor je v glavnem odklonilen, češ da niso pravilne niti osnovne postavke te kritike niti sami zaključki. Izhaja iz trditve, da morajo tako sistem kot organizacijske oblike znanstvenega dela ustrezati družbeno-ekonomski strukturi vsake dežele, načinu kulturnega življenja v njej in njenim kulturno-zgodovinskim tradicijam. Profesor Ružička pa po njegovem ocenjuje organizacijske oblike in razvoj znanstvenega dela v Jugoslaviji s perspektive neke dežele z nesporno visoko kulturo ali pa s perspektive dežele, ki se od naše znatno razlikuje po svojem družbeno-ekonomskem sistemu in po kulturno-zgodovinskem razvoju. Trdi, da prenekatera ustaljena oblika znanstvenega življenja iz druge dežele s sorazmerno visoko znanstveno ravnijo ni nujno ugodna tudi za našo sredino, pa četudi je dala v teh deželah pozitivne rezultate.

Vloga akademij v zahodnih deželah in v ZDA je po njegovem povsem drugačna kakor v Jugoslaviji. V teh deželah predstavljajo akademije zaprte ustanove s strogo omejenim številom članov, v katerih se goji tako imenovana »čista« znanost, medtem ko so pri nas nekdanje akademije iz zaprtih ustanov prerasle v živa znanstvena središča, okoli katerih se vse bolj steka kader znanstvenih raziskovalcev. V potrditev navaja primer Srbske akademije znanosti, ki je od osvoboditve dalje organizirala blizu 30 znanstvenih institutov in v njih zbrala okoli 300 znanstvenih delavcev. Profesor Stanković sicer priznava, da so mnogi teh institutov še povsem nemočni, da je v mnogih znanstveni kader še zelo skromen in brez zadostnih izkušenj, vendar pa ne pozablja na tiste, ki so dali že doslej pomembne znanstvene rezultate. Po njegovem so postale Akademije znanosti pri nas zares aktivna središča raziskovanja in so perspektive njihovega nadaljnjega razvoja zadovoljive.

Odločno tudi zavrača misel prof. Ružičke, da bi bila organizacija raziskovalnih del v okviru akademij znanosti škodljiva za vseučiliščni pouk. Naslanja se predvsem na številke: pred vojno le 3 univerze z 20 fakultetami, danes 5 z nad 40 fakultetami. V dokaz za znanstveno aktivnost univerz navaja tudi številne znanstvene publikacije, ki so jih izdale mnoge fakultete, ter zaključuje, da znanstveno delo na naših univerzah nikakor ni v upadanju, marveč povsem nasprotno. »Znanstveno delo vedno bolj podpiramo z vsemi sredstvi in odgovorni činitelji v naši deželi se povsem zavedajo osnovne resnice, ki jo navaja tudi profesor Ružička, da je ‚znanstveno raziskovanje najboljši vseučiliščni pouk'.«

Trditve prof. Ružičke o Sovjetski zvezi smatra za posplošene in težko sprejemljive. Po njegovem ni mogoče trditi, da je dala Sovjetska znanost na vseh sektorjih slabe rezultate, in še manj, da je temu vzrok obstajanje velikega števila institutov pri akademijah. »Če v Sovjetski zvezi obstajajo resne težave za nadaljnji napredek znanosti, so razlogi za to povsem drugje; izvirajo iz znanih negativnih pojavov, ki so zasegli vso sovjetsko družbo in ki so znanost in znanstvene delavce postavili v nezavidljiv, podrejen položaj in zavrli razmah svobodne znanstvene misli in znanstvene resnice kljub visokim kvalitetam mnogih znanstvenih delavcev in kljub temu, da se znanstveno delo opravlja enako na univerzah kakor v okviru akademij.«

Dejstvo, da so univerze v večini znanstveno razvitih dežel glavna znanstvena središča, za prof. Stankovića še ni potrdilo, da je takšna organizacija znanstvenoraziskovalnega dela edino pravilna.

Po njegovem se naše univerze in akademije koristno dopolnjujejo v organizaciji znanstvenega dela. Sodelovanje med njimi se krepi in akademijski instituti ne trpe zaradi pomanjkljivega stika z mladino, saj zbirajo nadarjene študente in jim omogočajo sodelovanje pri raziskovalnih delih pod nadzorstvom znanstvenikov. V njih mladi asistenti pripravljajo doktorske disertacije, prenekje pa starejši študentje prav v institutih akademij prebijejo tudi svojo letno prakso. O »konkurenci« med akademijami in univerzo torej ni niti govora, marveč o koristnem dopolnjevanju, organiziranju in izvajanju skupnega dela. Bojazen profesorja Ružičke za nadaljnji razvoj naše znanosti, še posebej univerz, je po sodbi prof. Stankovića povsem upravičena. Še celo neupravičena se mu zdi sumnja, da bi znanstvenoraziskovalno delo v okviru akademij znanosti moglo škoditi napredku univerz.

Nedokončana drama Prežihovega Voranca

V vsem obsežnem delu Prežihovega Voranca ni niti ene drame. Roman, novela, povest, črtica — to so skoraj edine oblike obširnega in pestrega Vorančevega literarnega snovanja. Tudi v njegovi zapuščini je ostalo precej rokopisov, po večini še nedodelanih in fragmentarnih. Med njimi je tudi nedokončani zgodovinski roman iz revolucionarnega leta 1848, ki ga je pisatelj posebno dolgo in skrbno pripravljal. V zadnji številki Slovenskega knjižnega trga beremo, da bo Slovenski knjižni zavod v drugi polovici tega leta izdal še neobjavljene povesti iz njegove zapuščine, kakor tudi tiste povesti, ki v knjigi še niso bile tiskane. Manj pa je znano, da je Prežihov Voranc pripravljal tudi dramo iz kmečkega življenja, ki je pa žal ni utegnil dokončati.

Za literarnega zgodovinarja in teoretika, pa tudi za vsakega ljubitelja in poznavalca Vorančevega dela, bo zanimiv njegov načrt te drame, ki se nam je ohranil.

Načrt za kmečko dramo:

S n o v: Kmet Munk (?) oddaja svoji dve posestvi. Za ohranitev hišne trdnosti prelomi obljubo očetu in ne da hiše prvorojencu, ker je gospod, temveč drugorojencu.

Drugorojenec ima nezakonskega otroka z mutastim dekletom. Iz sebičnosti otroka pred materjo zataji, pozneje pa ga materi skrivaj ukrade, da ne bi bilo treba plačevati alimentacij. Zavržena mati otroka se utopi.

Naposled posestvo propade in oni gre s posestva na bajto. Ofenziva kapitala na vas, moralna in socialna propast ljudi. Biča se hlinstvo, sebičnost, nemorala etc.

R a z p o r e d:

I. dejanje: (Hišna, družinska seja, kjer se razgalja kmečka sebičnost, konservativnost in ljubezen do zemlje ter sovraštvo zemlje do gospoda.)

II. dejanje: (Munkov sin Anej se sreča s Šečnjakovo siroto, mutasto materjo svojega otroka, in ga zataji. Mati pade v nezavest.)

III. dejanje: (Otroka Vuheja ukrade beračica Ajta. Mati odkrije tatvino in gre iskat otroka. Scena med viharno nočjo pred Munkovo hišo. Mati pogine v vodi. Alimentacije so odstranjene.)

IV. dejanje: (Posestvo gre na boben. Stari Munk sam prosi soseda, da kupi prezadolženi grunt. Scena selitve od hiše. Morala (socialna) ima zadnja besedo.)

Kakor vidimo, je avtor zasnoval dramo po motivih svojega romana »Jamnica«, napisal pa je samo tri dejanja, namesto nameravanih štirih. Iz romana je izluščil dvoje najbolj dramatičnih motivov. Spor za dediščino na Munkovem in Bunkovem, ko (v petem poglavju prvega dela) stari Lenart Munk svojemu prvorojencu, učitelju Ladeju, odvzame obljubljeno dediščino in preda svoja dva grunta drugorojencu Aneju in hčerki Mojcki; pa tragično zgodbo Černjakove terbe, gluhoneme nezakonske matere, ki jo Pernjakov Tevžuh — oče njenega otroka — sprva zataji, a pozneje, ko bi bilo treba plačevati alimente, Pernjakovi otroka ukradejo, sirota pa v viharni noči pogine, ko vsa obupana išče svojega dojenčka. Munkovo in Pernjakovo družino je pisatelj v drami spojil v eno, tako da je ta zdaj sicer ohranila poglavitne značilnosti Munkovega rodu iz romana, a nastopa pod imenom Pernjakov. Pernjakov Tevžuh iz romana je postal v drami istoveten z Munkovim Anejem in nastopa zdaj pod imenom Pernjakov Anej. Stari Munk je postal Pernjak, Munkov Ladej pa Pernjakov Ladej itd. Černjakova sirota pa je v drami Sečnjakova. Med drugimi manj važnimi osebami nastopata tudi beračica Ajta in berač Moškoplet.

Prvo dejanje vsebuje torej delitev Pernjakovega grunta, kjer že zvemo tudi za poglavitne motive, ki pozneje dejanje vedno bolj zapleto. Mojcka je noseča in zato se mora poročiti, dobila bo grunt. Ko pride beračica Ajta pa tudi zvemo, ali bolje zaslutimo, da je Sečnjakova sirota noseča s Pernjakovim Anejem. Ladej, najstarejši sin, grunta ne bo dobil, niti gozda, ki skrivnostno šumi med prepirom, dobil bo le nekaj denarja. Noben odpor ne pomaga, očetova beseda je trda in mora obveljati. Dejanje se konča s pretepom med obema bratoma, ki ga vidi berač Moškoplet, ko se nepričakovano pojavi med vrati. Drugo dejanje prinaša znameniti prizor z berači pred cerkvijo in delitev kruha siromakom, med katerimi Sečnjakova sirota spozna Aneja, očeta svojega otroka, ki jo pa zataji. Tretje dejanje pa je bolj razdrobljeno in razpada na več scen (ali prizorov, kakor jih je avtor imenoval). Konflikt se stopnjuje, treba bo plačevati alimente za Sečnjakovo siroto. Od zadaj hujska Ladej. Sledi sporazum, da je treba materi s pomočjo sodnije vzeti otroka, ki se je medtem rodil, ker živi v nečloveških razmerah in ker ga mutasta mati ne more vzgajati. Obisk sodne komisije pri Sečnjaku, ki hoče ugotoviti življenjske razmere otroka in matere. Toda Sečnjak je medtem pripravil vse potrebno za njen prihod, preselil siroto iz hleva v sobo in komisija vrhu tega še pobegne pred blaznim nastopom sirote. Pernjakova mati naroči Ajti, naj otroka ukrade. Ajta otroka resnično ukrade, sirota ga išče, berač Moškoplet jo pripelje do Pernjakovih, kamor pa ne more prodreti in se obupana utopi.

Na prvi pogled je torej vidno, da sta prvi dve dejanji zelo enoviti, tretje dejanje pa razdrobljeno. Toda kritika bo prav tako verjetno ugotovila, da je ta slabost drame mnogo manj pomembna kot njene vrline. Dramski značaji so čudovito izklesani, dialog poteka dramatično in napeto. Dejstvo, da četrtega dejanja ni, uprizoritve ne onemogoča, dasi manjka logičen konec: propad kmečkega grunta. Vloge, kakor so Pernjak in Sečnjak, Anej in Ladej, Ajta in Moškoplet pa tudi mutasta sirota in druge ženske vloge so vredne najboljših igralcev, prizorov, kakor je delitev Pernjakovine, berači pred cerkvijo in delitev kruha pred cerkvijo in drugih, bo vesel vsak režiser.

Krstna predstava, ki jo pripravlja Prešernovo gledališče v Kranju za 27. april, bo prav gotovo kulturni dogodek, ki bo po svoji pomembnosti segal daleč preko lokalnih meja.

—*—

Novo domače delo na sarajevskem odru

V Sarajevu so nedavno prvikrat uprizorili dramo sarajevskega književnika Hanze Hume »Trije svetovi«. Hkrati so uprizorili Kulenovićevo »Delitev« in Čopičevega »Majorja Bauka«. To je bila tretja premiera domačih dramatikov na sarajevskem gledališkem odru s temo iz naše nedavne minulosti. Hanza Humo prikazuje življenje neke muslimanske družine in sodelovanje muslimanov v narodnoosvobodilni borbi.

Ljudsko bogastvo iz pradavnih dob

Često smo v zadregi, kako naj izberemo plese, ki bi predstavljali našo slovensko folkloro ob bogati in razširjeni folklori ostalih jugoslovanskih narodov. Pred nas se že dolgo postavlja vprašanje: kako je z našo folkloro? Nekateri strastno dokazujejo, da je že zdavnaj potrjeno, kako je ljudska tvornost v tem še vedno ustvarjalna, nekaterim pa se dozdeva, da ni tako.

V zadnjem tednu so po Sloveniji potovali glasbeni folkloristi iz drugih republik. Izbirali so folklorne skupine za mednarodno konferenco glasbenih folkloristov, ki bo v začetku septembra v Zagrebu. Ogledali so si: Zelenega Jurija v Črnomlju, Metliško kolo-most, Rešetca, Robčece, Kurji boj, Turn, Tkaléčko, Šoštarsko, Po zelenoj trati, Točak, Šotiš in Korantovanje. Plesna skupina pri Glasbeno narodopisnem institutu v Ljubljani pa je prikazala koroške, gorenjske in panonske plese.

V Črnomlju so začeli sprevod piskači, ki tulijo v obrambo in zaščito starega kralja pomladi — breze. Njim sta sledila priprošnji zbor dekličev in jurjaši, ki vodijo v zelenje zastrtega Jurija — novega kralja pomladi. Pred gradom se odigra obred Trušč piskačev se menjava s peto priprošnjo dekliškega zbora. Breza se zateče pred grajska vrata, dekleta jo osmučejo, polomijo in se strnejo okrog Zelenega Jurija. Nosači zbeže z brezo na dvorišče, kar pomeni smrt starega kralja pomladi. Gospodinja dva jurjaša obdaruje. Okrog Zelenega Jurija se vije kolo. Jurjaši oblijejo Zelenega Jurija z vodo in odhite z njim v »crne gore, u ravno pole«, s čimer posvetijo mladega kralja pomladi Dekliško kolo se na višku ekstaze razbeži.

Povprečni poznavalec slovenske folklore, ki jo rad češče zamenjuje s slabimi scenskimi, stiliziranimi slikami, je presenečen nad učinkovitostjo tega obredja v naravi. Zelenega Jurija ne moreš meriti po načelih stilnega poustvarjanja. Obredne ostaline imajo poseben čar, vzbujajo vtis nagonskega, pradavnega, neizmerno primitivnega, a močno učinkovitega. Pradavne motive izpopolnjujejo simbolično prikazani zgodovinski dogodki kasnejših dob. Tako se pri Zelenem Juriju kolo razvije v most, ki že predstavlja razmerje med zemljiško gospodo in podložniki — povezan s staro človeško žrtvijo. Ob močnem vtisu, ki ga je pri vseh zapustil Zeleni Jurij, je skladatelj Nikola Hercigonja dejal:

»Skoraj vse inačice Zelenega Jurija imajo dostojanstveni značaj. Na Turopolju sta dve inačici: ena je lirična, druga dostojanstvena. V Črnomlju občutiš momente ljudskega melosa. Vedno sem slutil, da mora biti izza znanih slovenskih pesmi bogata glasbena folklora. Veličina slovenske folklore pa ni samo v tem, da je stara, pač pa v tem, da se opaža močna vez z zemljo in zato more biti tudi sredstvo za umetniško ustvarjanje . . .«

Udeležil sem se potovanja s to skupino folkloristov. Po obredju sem stal z Nikolo Hercigonjo kraj nizkega lesenega mostu nad Lahinjo. Visoko nad nama pa se je bočil nov most, ki ga po smelem loku prištevamo med najlepše mostove, zgrajene po vojni. Kar vsiljevalo se mi je vprašanje: »Ali ne bo civilizacija izpodrinila tega pradavnega ljudskega bogastva? To vprašanje me je zlasti zanimalo, ker je France Marolt v zadnjem času zapisal, da stara izraznost obrednih svečanosti zastaja, bledi. Najdejo pa se še »izrazni kontrasti davnih, silnih, kolektivno psihičnih emocij kot dokumenti čudovito žilave, plodorodne sile slovenskega ljudstva in njegove pridobitne delavnosti«.

Tovariš Nikola je povlekel pipico in odvrnil s tistim mirom, ki v svoji preprostosti izdaja trdno prepričanje v pravilnost svojega mnenja. Prepričan je, da se bo umetno ustvarjanje vedno vračalo nazaj k živim, ljudskim izvirom. V času sleherne duševne stiske bo znova našlo silo v ljudskih elementih.

Metličani so nam prikazali metliško obredje. Zlasti je zanimivo Metliško kolo, arhaični ples iz davnih staroslovenskih obrednih rejev, ki se je spojil s plesnimi ostalinami. Metliški most je obredna ostalina, ki ima za osnovo obredno žrtvovanje človeka v čast umrlega vojvode, ki je moral preko mostu duhov v onostranstvo. S tem prvotnim motivom se je spojil kasnejši socialni motiv: graščak zamenja s tlačanom svojo vlogo. Kolo pa se pod vodstvom prve in zadnje vojarinke v kači zavije in odvije v lepega polža in končno se kača sunkovito požene skozi »vratca« — skozi dvignjeni, sklenjeni roki.

Največje zanimanje in živahno diskusijo pa je sprožilo korantovanje v Markovcih nižje Ptuja. Korantovanje je bilo prikazano pristno, doživeto in je učinkovalo nenavadno in fantastično. Pokač — pastir uvede korantovanje, za njim znanilci pomladnega prebujenja — kopjaši mečejo v zrak okrašene palice in poskakujejo. Za njimi se približuje vasi sprevod pestrih figur ljudske domišljije: medved — podoba gozdnega demona, baba s pijanim možem na ramah, rusa s poganjačem, pobirači darov, orači: za vsemi pa se pripodijo koranti v ovčji koži, z živalsko masko, z gorjačami — ježevko, z zvonci okrog pasu. Njihovi skoki so razbrzdani. Ure in ure traja ta vztrajna borba z nevidnimi silami.

Ta obred spremlja le žvenket opasanih zoncev in vendar je v njem opaziti neko urejenost. Tovariš Nikola Hercigonja mi pravi: »Ljudstvo ima smisel za obliko: za zaokroženost, stopnjevanje, logično umetniško celoto. To opažam tudi pri korantovanju. Tu so vidni kontrastni elementi, povezani v celoto. Čutiš kraj in ljudi.«

Zelo dobro so ocenili naše plese tudi ostali člani skupine glasbenih folkloristov iz drugih republik. Tako tudi Makedonec Hadžinikolov in Bosanka Jelena Dopudža. —o

Zeleni Jurij — kralj pomladi, belokranjski ples

Osvobodilni fronti pred njeno 10. obletnico

Povsod vidimo sledove pridnih rok frontovcev

V ljutomerskem okraju se vaški in mestni odbori Fronte že dalj časa vneto pripravljajo na veliki praznik Fronte. Priprave se odražajo v pomembnih uspehih, ki so jih dosegli vaški frontni odbori v šestmesečnem tekmovanju. V zadnjih dveh mesecih so pridobili 600 članov OF, doslej je v okraju nad 70% ljudi v članstvu. V vaseh Lahonci, Presika, Boreci so med tekmovanjem pridobili v članstvo OF vse volivce. Več vaških odborov je med seboj tekmovalo pri gradnji zadružnih domov, novih gospodarskih prostorov v zadrugah, v popravilu in nasipanju cest, vaških poti, mostov itd. Pri Miklavžu, Ključarovcih, Zerovincih, Tomažu in drugih vaseh so delali prostovoljno pri gradnji zadružnih domov vse zimske mesece z namenom, da bodo imeli kulturne prireditve 27. aprila že v dograjenih dvoranah. V Presiki so uničevali kaparja, pobirali so samoprispevek za elektrifikacijo in že posekali potrebne drogove. Naslednje dni bo zagorela elektrika. Zadružniki v Pristavi pa so te dni dogradili že drugi hlev. Pri Mali Nedelji so dogradili novo garažo, uredili 2 km ceste, delali so prostovoljno nad 2000 ur. Posebno so se izkazali frontovci na Cvenu, letošnjo zimo so organizirali najboljšo kmečko gospodarsko šolo v okraju. Fronta sodeluje v vseh gospodarskih in političnih akcijah. Na ceste so navozili na stotine kubičnih metrov gramoza, pa tudi v novodograjenem zadružnem domu prirejajo redno kulturne prireditve. Ne zaostajajo niti frontovci v vinogradniških zadrugah, v zadrugi Vinski vrhovi bodo na praznik Fronte odprli otroški vrtec, v Železnih dveri uničujejo kaparja, gradijo nov hlev ter popravljajo cesto. Povsod in na vsakem koraku vidimo sledove pridnih rok in enotne volje frontovcev.

Posebno živahno je tekmovanje mestnih terenov v Ljutomeru. Že nekaj mesecev je na prvem mestu rajon IV. V tem rajonu so največ prostovoljno delali, pomagajo zadružnikom, ljudski oblasti in IKUD itd. Po vseh vaseh pripravljajo kulturne prireditve in bodo tekmovali v kakovosti. Kdo bo zmagal, bomo videli na zaključnem okrajnem tekmovanju. Zvečer pred praznikom bodo povsod kurili kresove, za kar bo poskrbela mladina, ki pripravlja kresovanje s petjem, godbo, partizanskimi dogodivščinami itd. Na sam praznik bo v Ljutomeru več predstav, pomerili se bodo pevski zbori, godbe, recitatorji, igralske družine in drugi. Najboljši vaški odbori Fronte pa bodo prejeli častne nagrade. — k.

Povsod so pridno pomagali

Delovni kolektiv Granitne industrije v Oplotnici je v času tekmovanja na čast 10. obletnice OF dosegel lepe uspehe. Člani kolektiva so v okoliških vaseh izvedli številne

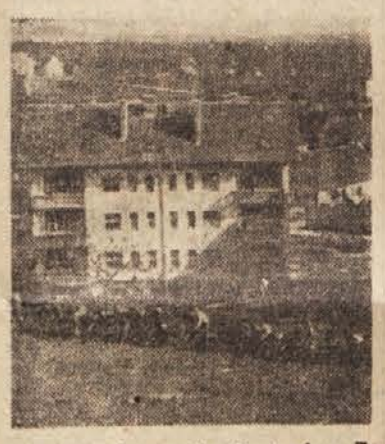

Delavci okopavajo vinograd — Zadaj njihova stanovanjska poslopja

množične in predvolilne sestanke, na katerih so tolmačili pomen in delo OF. Manjkalo pa ni študijskih sestankov v podjetju, kjer so se člani s predavanji seznanjali z nalogami delavskih svetov in upravnih odborov. Vsakemu sestanku je bil priključen referat o zunanji politiki.

Člani kolektiva so pri postavljanju spomenika padlim borcem NOB in pri predvolilnih sestankih opravili 3178 ur. Razen tega pa so člani kolektiva delali prostovoljno 1020 ur pri pomladanski setvi in okopavanju vinogradov na ekonomiji.

Delovne brigade, kakor tudi posamezniki, so v obratih tekmovali in so imeli lepe uspehe. Pri teh tekmovanjih so posamezniki presegali do 190% dnevne norme. To je tudi pripomoglo, da smo četrtletni plan presegli po asortimentu, in sicer: kocka 119%, robniki 135% in kvadri 101%. Skupni plan pa je bil presežen za 21% po vrednosti. Tudi delovna disciplina se je utrdila in znašajo neupravičeni izostanki komaj 0.4%.

Pri kulturnoprosvetnem delu je doslej najbolj viden napredek pri mladinskem aktivu, ki je razen rednih sestankov naštudiral letos že dve igri. Ves kolektiv pa se skrbno pripravlja za proslavo 27. aprila.

Vsi ti uspehi so jasen dokaz, da stopa kolektiv pod vodstvom OF in tovariša Tita po poti graditve socializma. — B. F.

Razstava NOV v posavskem muzeju v Brežicah

Brežice, 14. aprila.

Posavski muzej v Brežicah, ki ga skrbno ureja prof. Franjo Stiplovšek, bo priredil za 10. obletnico ustanovitve Osvobodilne fronte obširno razstavo predmetov in dokumentov iz časov naše narodnoosvobodilne borbe. — Razstava bo prirejena v prostorih omenjenega muzeja in bo obsegala zgodovinsko gradivo, ki se nanaša predvsem na dejavnost področja današnjega krškega okraja. Pred nami vstajajo slike najtežjih dni posavskega človeka, ki ga je Hitler hotel fizično iztrebiti, izseliti in uničiti, njegovo rodno grudo pa ponemčiti.

Dne 30. julija 1941 je bilo v Krškem ustreljenih prvih deset žrtev nemškega okupatorja. Njihova pisma, rojstne liste, spričevala, delavske knjižice, dva zvezka pesmi Zdenka Kaplana, in sploh, kar so že takšnega imeli pri sebi, je skrbna roka zbrala in ohranila poznim rodovom v opomin in spomin. — Na stenah so obešeni zloglasni razglasi o ustrelitvi teh prvih žrtev, nadalje razglasi o zaplembi premoženja pobeglih (sept. 1941), strahoten nemški razglas o selitvi Slovencev (20. oktobra 1941) in še kakšnih 14 različnih objav o ustrelitvi partizanov in pripadnikov OF od septembra 1941 pa tja do leta 1945. Na teh mrtvaških razglasih srečavamo množico oseb iz krškega okraja, ki so žrtvovali mlada življenja za lepše dni. Prestreljene blače, bluze, torbe, opasači padlih partizanov Posavja in nekaj pušk iz Kozjanskega odreda so neme priče borbenosti tega ljudstva. Kot posebna znamenitost razstave pa je zastava Cankarjeve brigade, ki jo tov. upravnik muzeja zlasti ljubosumno čuva. Precej bogato pa je zastopana na tej razstavi propagandna literatura NOB, ki hrani marsikak dragoceni dokument.

Razstava, ki bo okusno urejena, bo prikazala prispevek posavskega človeka v tej veličastni narodnoosvobodilni borbi. — V. M.

Člani sindikata pomagajo na vaseh

Celje, 14. aprila.

Glavna naloga sindikalne organizacije v tovarni emajlirane posode v mesecu marcu je bila, kako poživiti v tem mesecu tekmovanje na čast 10-letnice OF, ter kako bi nam uspelo, da bi sindikalna organizacija začela tesno sodelovati z vsemi množičnimi organizacijami izven naše tovarne, namreč po vaseh. Postavili smo tri sindikalne aktive, in sicer: Selce, Jožefov hrib, Skalna klet. O težavah, katere smo pri tem imeli, ne bi govorili, toda z vztrajnim delom in voljo v teh krajih stanujočih članov sindikata nam je uspelo. Prepričani smo, da bodo sindikalni aktivi mnogo pripomogli k skupnemu sodelovanju, saj so bili izvoljeni dobri in delavni člani.

Kakor je v tem mesecu izvedel klub Ljudske tehnike našega podjetja akcijo na vasi, tako so odšli tudi industrijski gasilci na prostovoljno delo v Drensko rebro pri Pilštanju. Zbrali so se kleparji in ključavničarji ter drugi strokovnjaki in popravili prebivalcem potrebne stroje, orodje in kuhinjsko posodo. Vrednost popravil se ceni na okoli 40.000 din.

Izmed vseh brigad, ki so tekmovale na čast 10-letnice OF v naši tovarni je v tem mesecu zasedla I. mesto brigada nameščencev, ki je opravila največ prostovoljnih ur pri gradnji samskega doma in je obveznost izpolnila 122%-no. Da bi čimbolje proslavili 10.letnico OF, so poklonili Osvobodilni fronti 60.000 din. Tudi na žrtve fašizma niso pozabili. Za spomenik padlim talcem našega kolektiva so darovali 34.800 din. Spomenik bo postavljen pred tovarno.

IZUD »Planinka na Vojskem
se marljivo pripravlja na 10-letnico OF

Po občnem zboru, ki je bil v mesecu januarju, se je delo IZUD »Planinka« v mnogočem spremenilo in razgibalo. V odbor so prišli mladi ljudje, ki so se dela v društvu oprijeli z vso vnemo. Uspehi so bili kmalu vidni. Čeprav novi odbor ni prejel od starega odbora niti članskega spiska, ker ga pač niso imeli, ima zdaj društvo 60 novih članov. To število pa se bo do 27. aprila še povečalo.

Društvo ima dramatsko in pevsko skupino. Obe sta se obvezali, da se bosta čimbolj pripravili za proslavo 27. aprila. Tako se je dramatska sekcija v okviru tekmovanja obvezala, da bo naštudirala Nušičevega »Analfabeta« in veseloigro v treh dejanjih »Poslednji mož«. »Analfabeta« je društvo uprizorilo že januarja. Veseloigro »Poslednji mož« bodo lahko Vojščani gledali 27. aprila. Ob tej priložnosti pa moramo še posebej pohvaliti igralca Viktorja Vončina in Francko Plesničar kakor tudi druge.

Seveda ima društvo tudi razne težave. Najtežje je to, ker nima svojih prostorov, niti primernega odra in opreme. Do sedaj je »vedrilo« v šolskih prostorih; ker pa so šolski prostori premajhni, si bodo postavili v bližnjem gospodarskem poslopju zložljivi oder, ki bo ustrezal najnujnejšim potrebam. Oder bodo postavili člani društva, les pa jim bo dala Kmetijska zadruga.

Omenimo naj še našo knjižnico, ki je po nemarnosti prejšnjih knjižničarjev izgubila skoraj polovico knjig. Tovarišu, ki se je nedavno udeležil knjižničarskega tečaja, je uspelo knjižnico že precej urediti in najti »izgubljene« knjige.

V društvo so vključeni tudi pionirji, ki se zelo marljivo udejstvujejo na vseh proslavah in prireditvah. Naučili so se igrico »Rdeča kapica«, ki so jo morali po želji gledalcev večkrat ponavljati. Imajo tudi pevski zbor, ki šteje 30 pevcev in je že dosegel lepe uspehe. Tudi za proslavo 27. aprila se pionirji dobro pripravljajo. Čeprav nam je zima onemogočila izobraževalni tečaj, smo s požrtvovalnim delom naših prosvetnih delavcev vendarle dosegli pomembne uspehe. — Stane.

Za kongres so pripravili darila

Priprave za proslavitev 10. obletnice OF so razgibale terene že v predvolilni agitaciji, posebno pa se stopnjujejo v zadnjih pripravah.

Podjetja in društva bodo v izložbah prikazala napredek industrije, porast števila udarnikov, racionalizatorjev itd. Zveza borcev pripravlja razstavo dokumentarnega gradiva, ki bo odprta 27. aprila. Esperantski klub pa bo pripravil razstavo dopisnega gradiva.

Odkrit bo spomenik tovarišu Stošiču, ki je padel kot prva žrtev v Kranju, v Domu tekstilnih tehnikov pa bodo odkrili spominsko ploščo padlim dijakom. Dne 27. aprila bodo na slavnostnih proslavah po terenih razdeljene spomenice družinam padlih borcev in žrtev v NOB.

V počastitev 10. obletnice OF bo v aprilu več prireditev. V dneh 7. in 8. aprila je bilo oblastno republiško tekmovanje kulturnoumetniških društev v Kranju, mladina bo imela danes partizanski pohod na Jelovico, ZB pa 22. aprila partizanski kolesarski pohod v Begunje. Kulturno-umetniške skupine iz tovarn bodo gostovale v partizanskih okoliških vaseh. V vseh delovnih kolektivih bodo predavanja in proslave, pripravljajo pa tudi darila kongresu OF in mestnemu odboru OF. Delavci iz »Iskre« so že napravili iz odpadnega materiala kinoprojektor, ki ga bodo poklonili kongresu, lepa darila bodo poslali tudi drugi.

Dne 26. aprila bo slavnostna akademija v Sindikalnem domu, od koder bodo odšle štafete na grobove padlih borcev in k spominskim ploščam. Po akademiji bodo terenski odbori ZB priredili taborne ognje. Dne 27. aprila bo v Prešernovem gledališču krstna predstava Prežihove »Jamnice«. Organizirani bodo partizanski pohodi, predvsem bo zanimiv pohod v partizansko taborišče, ki ga pripravlja mestni pionirski svet, skupno z ZB in JA. Na slavnostni seji MO OF bodo podarili darila in diplome zmagovalcem v tekmovanju. Najboljši terenski OF odbor bo prejel radijski aparat, najboljši kolektiv sliko in najboljše, kulturno umetniško društvo garnituro šmink. Na obletnico OF bo otvorjenih nekaj otroških igrišč. — D. R.

Med onemoglimi v cmureškem gradu

V cmureškem gradu je dala ljudska oblast dostojno domovanje onemoglim. V Domu je 114 oskrbovancev: 62 moških in 52 žensk.

Med njimi je več takih, ki s svojo pridnostjo dokaj koristijo domu, saj pomagajo pri delu na ekonomiji. Oskrbovanec Ivan Pintarič prav pridno izdeluje cajne in jerbase za potrebe Doma in okoliških vaščanov. Kakovost njegovih izdelkov je dobra, z delom pa tudi zasluži kakšen dinar za tobak.

V sobah oskrbovancev najdeš povsod red in snago; sedem strežnic vzorno skrbi zanje. V bolniški sobi leži invalid Ivan Kranoviter. Možakar pripoveduje svojo življenjsko zgodbo. Živel je dolgo v tujini. V njegovih starih poselskih knjigah beremo, da je dovršil umetniško akademijo in je po poklicu slikar-umetnik. Še vedno z zadovoljstvom pregleduje zbirko slik, urejenih v albumih ter še večkrat kljub starosti kaj nariše. Kranoviter rad pripoveduje svoje doživljaje iz prve svetovne vojne, ter rad hvali ljudsko oblast, ki skrbi zanj na stara leta. Njegov vrstnik je 71-letni Jurij Strnad, bivši ključavničar iz Maribora, ki je tudi samouk-umetnik.

Takšnih in podobnih talentov je več med oskrbovanci na Tratah, ki zadovoljno žive za močnimi srednjeveškimi zidovi cmureškega gradu. Vsi tisti, ki ne ležijo v bolniških sobah, gredo v okolico na kratke izprehode in delajo na ekonomiji ali pa gredo pomagat vaščanom.

Razen urejenih bolniških sob imajo v Domu živilskim delavnico, lekarno in vse potrebne pripomočke za vzdrževanje ustanove. Na ekonomiji je vrt s toplimi gredami in rastlinjak. Ukvarjajo se tudi s kokošjerejo in svinjerejo. V Domu imajo več radijskih zvočnikov in knjižnico, pa tudi liste in revije lahko berejo.

Iz poslovanja ekonomata je razvidno, da daje država za prehrano oskrbovancev dva milijona dinarjev. Vsak mesec potrošijo 2000 kg moke, 220 kg maščob, 250 kg sladkorja in 400 kg mesa, razen tega pa dobivajo tudi živila z ekonomije.

V cmureškem gradu, ki je bil nekdaj last grofov in fevdalcev in pozneje kapitalistov, danes zadovoljno domujejo onemogli, hvaležni ljudski državi, ki jim je dala vse pogoje za preživljanje. — R. J.

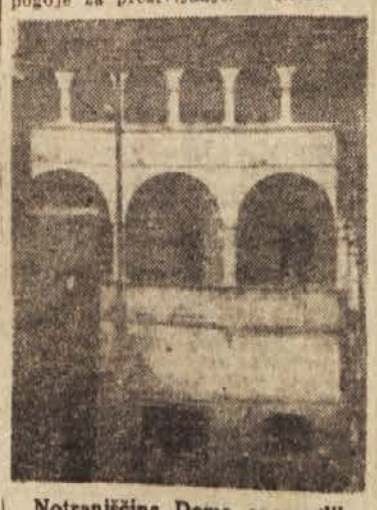

Notranjščina Doma onemoglih

Pionirji osnovne šole pomagajo pri pogozdovanju

Na skrajnem jugovzhodu Slovenije leži gozd Dletvo, kjer so še zdaj vidni sledovi vojne in okupacije. Ta gozd se obnavljajo, dne 10. aprila pa so ga prišli pogozdovat tudi pionirji osnovne šole Zabiče. Gozdni delavci so jih prisrčno sprejeli, šef operativnega oddelka gozdnega gospodarstva Postojna pa je imel ob tej priliki kratek nagovor.

Marljivi pionirji so vse dopoldne pogozdovali, med njimi pa se je začelo celo tekmovanje, v katerem so bili najboljši Stanko in Franc Uljan, Jože Iskra, Marija Štemberger, Dora Šestan in Ivanka Hrvatin. — V. K.

Zrno do zrna — pogača

Ljubljana, 14. aprila.

Pomanjkanje papirja? Hm... Na sestanku so gospodinje pravile, da je papirja v špecerijskih trgovinah na pretek. Še ni dolgo tega, ko vrečic ni bilo moč dobiti. Zdaj jih je dovolj. In je prav, da jih je, saj imamo kulturno postrežbo. Zaračunajo ti jih res, zato pa ti lepo spodobno natresejo vanje vsega, kar ti gre. Kako ti jih ne bi zaračunali? Kdo pa naj jih plača, če ne tisti, ki nosi v njih dobrote domov? Saj ne kaže posnemati tiste trgovine, ki je v obračunu naprtila vrečicam kar sto tisoč dinarčkov, češ toliko so nas veljale, izkupili pa nismo zanje niti prebite pare.

Pa je pripovedovala prva gospodinja, da ji je šlo v garantirani preskrbi nekaj več ko kilogram sladkorja. Četrt kilograma da ga ni bilo čez. Dali so ji ga in so ji dali in zaračunali povrh še vrečico ali, bi dejali mi, kar vrečo za pet kilogramov robe. Sladkorčka je bilo toliko, da je dobro pokril njeno dno, vse drugo je bil papir. Doma je pozabila vrečo stehtati, meni pa, da manj ko štiri in pol deke ne tehta. Skupaj s sladkorjem da so ji v trgovini natehtali do pičice toliko, kolikor ji je šlo sladkorja brez papirja.

Druga je šla v trgovino po maščobo. Tudi njej so kulturno postregli in so ji zavili mast v celo ali v pol pole debelega ovojnega papirja. Ko bi ga bila doma stehtala, bi ji tehtnica pokazala, da ga je lepo število dek. Tista razlika v masti, ki se je sčasoma nabrala na račun ovojnega papirja, pa je prišla po ovinkih na trg in so jo ljudje kupili po prostih cenah. Morda je prišla za njo tja tudi razlika v sladkorju.

A nauk iz te fabule? Tisti, ki jih ne srbi, naj se ne praskajo. Kogar pa bo zasrbelo, naj se le pošteno popraska. In še nauk: varčujmo s papirjem tudi tam, kjer ga na tehtnici zamenjavamo s sladkorjem ali mastjo.

Že dva tisoč let stoji - čemu bi ga podrli?

Tujci, ki prihajajo v Slovenijo, obiščejo po navadi tudi slovensko prestolnico. Prav tako jo pogosto obiskujejo gostje iz drugih republik. Najpogosteje pa opazimo na ljubljanskih ulicah šolsko mladino s podeželja. V Ljubljani imamo nemalo znamenitosti, ki si jih vsi ti obiskovalci ogledajo. Tako se povzpnejo na Grad in Nebotičnik, obiščejo muzeje itd., marsikdo pa se potrudi tudi na Mirje. Vendar posebno tujcem ne svetujemo, da bi zašli v ta del Ljubljane. Dobili bi slabe vtise. Celo zgražali bi se morda. Ne nad lepimi hišami in vilami, pač pa nad zanemarjenostjo rimskega zidu, ki so si ga bržkone namenili ogledati.

Nedavno me je opozoril znanec, ki stanuje na Mirju, naj si ogledam to »zanimivost«. Šel sem torej tja. Ne

Take razvaline ozidja ne morejo biti zanimive

iz radovednosti, tudi ne zaradi tega, da bi potem kogar koli oštel. Tja sem se namenil zaradi vseh tistih, ki jim ni vseeno, če propadajo najstarejši spomeniki na Slovenskem, ki privabljajo tujce, naši mladini pa nazorno prikazujejo daljno zgodovino.

Videl sem žalostne reči. Nič več zavarovano, ponekod precej razrušeno ozidje, pred in za njim uničene nasade ter razbite klopi, najdlje pa sem si ogledoval razvaline obnovljenega rimskega sarkofaga v vdolbini, ki so jo naredili po arhitektovi zamisli. Na tem mestu so odstranili ozidje, v obokani prostor pa so postavili sarkofag in napisne plošče, ki so jih neznani vandali bodisi razbili, bodisi prestavili, sarkofag pa razbili. Vdolbina je popisana z vulgarnimi besedami in služi za javno stranišče. Železna vrata pred njo so ležala na tleh, da bi pokazala uničujočo moč nekdanjih Hunov in drugih barbarov, h katerim se vračajo nekateri ljudje v XX. stoletju. Ali naj še nadalje opisujem stanje razvalin, ki jim pravimo zgodovinski spomenik? Kulturni človek se ob pogledu nanj le zgraža in molče odide.

Nisem arheolog ali arhitekt, sem le preprost državljan. Učene razprave torej nisem zmožen napisati. Potrudil sem se zapisati le nekaj besed, ki jih bo vsak razumel in ki se tičejo tega zanemarjenega spomenika.

Rimski zid je znanstveno in arheološko ter zgodovinsko izredno pomemben spomenik. Ni nobena potvorba, ampak po načelih moderne obnove arheoloških spomenikov dopolnjen in zavarovan spomenik, vidni ostanek predhodnika današnje Ljubljane, nekdanje rimske Emone.

Navidezno nepomembni kamni rimskega zidu nam pričajo o zgodovinskih dogodkih. Ohranjeni so odlomki napisne plošče, ki je bila nekdaj na zidu. Na njej je bilo napisano, da je bilo ozidje postavljeno leta 14—15 v začetku našega štetja, in sicer po naročilu Augusta in Tiberija. Leta 238 so emonski meščani zažgali vrata templjev in hiš, da izpolnijo navodilo rimskega senata in ovirajo Maksimina, ki je prodiral proti Oglenju. Leta 388 je Emona slavnostno sprejela Teodozija, ko se je vračal iz zmag pri Sisku in Ptuju. Pri Emoni je leta 407—408 taboril Alarih, ko je bil na pohodu iz Epira v Italijo. Poslej ime Emona izgine iz zgodovine. Razrušitev mesta in ozidja pripisujejo zgodovinarji Atili (okoli 452).

Že ta kratki izvleček iz zgodovine nam pove, kakšno pomembno vlogo je imel nekoč rimski zid. Manjši deli ali večji ostanki podobnih rimskih ozidij so ohranjeni še marsikje, vendar mestnega ozidja nekdanje Emone ne dosega niti po velikosti niti po dobri ohranitvi nobeno drugo doslej znano rimsko mestno ozidje severno od Apeninov.

Ali naši arheologi, ki se vsepovsod trudijo, da ne bi propadel še tako siromašen drobec kakšne posode ali pa droben novec iz rimske dobe, niso poskrbeli za ohranitev tega zidu? Lahko rečemo, da so svoje dolžnosti in naloge vestno izpolnili že pred desetletji. Zid je ohranjen v svojem jedru štiri do štiri in pol metra visoko. Njegovo zunanjščino so sicer obnovili, da bi preprečili nadaljnji razpad razvalin. Z obnovitvijo so tudi povečali nazornost in estetski učinek tega zgodovinskega spomenika. Z vrsto belih prodnih kamnov, ki so jih položili med staro in novo zunanjščino, so označili ob odkritju še ohranjeno prvotno višino zidu. Taka obnovitev je tudi s stališča arheologije popolnoma dopustna.

Okoli leta 1928 se je začela živahna razprava: Ali naj podremo rimski zid ali naj ga ohranimo? Za njegovo ohranitev so se zavzeli predvsem ugledni arheologi in drugi znanstveniki, ki so slednjič tudi zmagali. Zid so obnovili po načrtih arhitekta Plečnika, tako da niti najmanj ne ovira razvoja Mirja, ampak je postal osnovni člen in oporišče estetske ureditve svoje okolice. Kakšno je njegovo lice zdaj, smo povedali že v uvodu.

V zadnjih letih so razni strokovnjaki na pobudo Zavoda za varstvo kulturnih spomenikov pregledali stanje rimskega zidu. Njihova mnenja so v podrobnostih različna, v načelu pa se vsi strinjajo, da je treba rimski zid zdaj, po 40 letih, odkar je bil izkopan, temeljito obnoviti. V glavnem naj bi odstranili zemeljsko kapo na vrhu zidu, ki je ustrezala okusu tedanje dobe tik pred prvo svetovno vojno, nadomestili pa bi jo s postavljenimi ploščami oziroma kamni, tako da bo krona zidu skoraj ravna. Kasneje bi morda mogli v najhujšem obsegu obnoviti tudi travnato ruše. Pri ostalih delih bi morali stremeti za tem, da bi vezavo med posameznimi kamni kar najbolje učvrstili bodisi z živim apnom, bodisi z ometom iz dobro uležnanega apna. Notranji nasip pa bo treba odstraniti in urediti drenažo.

Seveda je to program, ki ga ne bi bilo mogoče izvršiti v enem letu. Mnogo bo že storjenega, če čimprej odstranijo nesnago okoli zidu in letos pričnejo z dokončnim popravilom tistega dela zidu, ki so ga pred dvema letoma že obnavljali in je sedaj najbolj ogrožen. Razgovorov, ogledov in sej je bilo, kakor pravijo v Zavodu za varstvo kulturnih spomenikov in v Mestnem muzeju, že dosti. Sedaj bi bilo treba preiti k neposrednemu delu na zidu samem.

V času, ko kulturni narodi povsod stremijo za ohranjevanjem zgodovinskih spomenikov, bodisi iz pietete, bodisi zaradi tujskega prometa, bi morali tako obsežni in tudi v tujini znani stavbinski spomenik, kakor je mestno ozidje rimske Emone, vsekakor čimprej zavarovati in rešiti propadanja. Nočemo ga zavreči, saj bi nam to zamerili ves kulturni svet. Caveant consules ne quid detrimenti caplat res publica Emonensis. (Konzuli naj poskrbe, da emonsko mesto ne bo trpelo škode.) — c.

Iščem sokupca, ki potrebuje blatnik na zadnje kolo

Ljubljana, 14. aprila.

Stanujem precej daleč od službenega mesta in se zato vozim s kolesom. S tem si tudi prihranim čas, na tramvaju pa ne delam gneče.

Ker je kolo staro in potrebno obnovitve, sem se odločil, da si nabavim blatnik za prvo kolo, ker sem sedaj brez njega. V trgovini »Kolesar« na Karlovški c. bodo verjetno dobili blatnike za kolesa prih. teden, vendar so mi takoj povedali, da bom lahko dobil samo par, t. j. za prednje in zadnje kolo skupaj, ker jih samo tako izdelujejo. Vsakega posebej pa ne bom mogel kupiti.

Zanima me, ali je to nov način čimprejšnje uporabe predmetov, ki jih še ni v zadostni količini na trgu, ali je to način za dosego čimvečjega prometa v omenjeni trgovini?

V primeru, da tako mora biti, in se res ne bo dalo dobiti samo reči, ki jo nekdo potrebuje, ampak bo primoran kupiti še ostalo, kar sodi v »komplet«, prosim za odgovor, da dam oglas: iščem sokupca, ki potrebuje blatnik za zadnje kolo. S tem si zmanjšam tudi stroške najmanj za 400 din, kajti cena garniture je okoli 800 din. — M. K.

V enem dnevu so odkrili 18 praznih sob in prazno družinsko stanovanje

Črnomelj, 14. aprila.

O stanovanjski krizi v Črnomlju se je že marsikaj napisalo. Še več je bilo napisanih prošenj za dodelitev samskih sob in družinskih stanovanj, vendar pa so bili v Črnomlju uslišani le redki. Da ni v mestu sob v izobilju, ve vsak pameten človek... Da pa je marsikatera soba neizkoriščena, pa so menda vedeli v Črnomlju vsi — razen stanovanjskega referenta pri MLO. Vrsta upravičencev je zaman čakala na dodelitve samskih sob, med njimi tudi n. pr. predsednik okrajnega odbora OF, javni tožilec in mnogi drugi, ki so se vozili v Črnomelj v službo celo iz Novega mesta, lahko pa bi stanovali med tednom v mestu in bi službo opravljali spočiti.

Stanovanjski referent pri MLO je imel trdo kožo. Že »Dolenjski list« je v zadnji številki poročal, da je sredi mesta že 8 mesecev prazno družinsko stanovanje v Primožičevi hiši v prvem nadstropju. Stanovanje je »čakalo« na nekoga, ki bo baje premeščen v Črnomelj in s katerim se bo poročila hčerka lastnika hiše. Stanovanjski referent je bil s tem »čakanjem« seveda zadovoljen.

Ni pa bilo zadovoljno s poslovanjem stanovanjske komisije v Črnomlju javno tožilstvo okraja. Sestavilo je komisijo in pregledalo več hiš. Uspeh je bil presenetljiv. V enem dnevu je komisija odkrila 18 neizkoriščenih samskih sob in eno družinsko stanovanje, nekaj hiš pa sploh še niso pregledali.

Kaj pravi k temu MLO Črnomelj? Tako se vprašuje dopisnik dolenjskega lokalnega tednika v svojem dopisu, v katerem piše o stanovanju, ki je bilo 8 mesecev prazno. Kaj pravi MLO Črnomelj še k 18 sobam, ki jih je pred dnevi odkrila komisija javnega tožilstva? Gre za birokracijo, malomarnost, načrtno zaviranje dela oblasti ali za veliko zaspanost odbornikov, ki se ne zanimajo za delo svojih organov? Ali bo MLO Črnomelj odgovoril na obe vprašanji?

Kup prošenj na stanovanjskem uradu se bo zmanjšal. Črnomelj pa bo z odstavljenim nemarnim namestnikom stanovanjske komisije izgubil enega birokrata. Vsaj začelo se je... — k.

Ali se bodo res morala dela na cesti Vrhnika—Logatec ustaviti zaradi birokracije?

Nedavno smo brali v listih razveseljivo vest, da so se začela dela na cesti Vrhnika—Logatec — in to samo v dolžini 2 km. Sedaj se bo moralo še to delo ustaviti, kakor smo obveščeni, ker podjetje ne more dobiti življenjskih kart za delavce.

Vzrok je pri Ministrstvu za delo LRS, ki je premalo ekspeditivno in ne da plana za vključenje nove delovne sile pravočasno na pristojne okrajne ljudske odbore, čeprav je plan odobren. Odgovorni referent dobiva najbrže v redu svojo življenjsko nakaznico, zato so mu delavci pri težkih delih malo mar. Dobro bi bilo, da bi se udeležil sestanka delavcev na gradbišču Vrhnika, podjetja »Slovenija ceste«, ki gradi cesto, da bi čutil na lastni koži odgovor delavcev na birokratsko delo uslužbencev navedenega ministrstva. Isto velja tudi za vse ostale, ki imajo opravka z delitvijo življenjskih nakaznic.

Eden od prizadetih.

Pojasnilo

Dne 22. 1951 je »Ljudska pravica« objavila prispevek tovariša G. M. pod naslovom »Nekatere pripombe k javnemu predavanju o mladinski zločinstvenosti«, dne 25. III. 1951 pa popravek, v katerem skuša pisec polemizirati z nekaterimi trditvami, ki sem jih iznesel v predavanju o pojavih in vzrokih mladinske zločinstvenosti dne 8. II. v centralni ljudski univerzi v Ljubljani, dne 19. II. v ljudski univerzi v Mariboru in dne 2. III. v zaključenem krogu v Domu ljudske milice v Ljubljani.

Osnovni očitek pisca je, da mi ni uspelo prikazati problema »v pogojih današnje stvarnosti«, kar pa niti ni bil namen mojega predavanja, ker za tako obdelavo problema pri nas ni zbranega materiala. Kar se pa ostalih pripomb v navedenem članku tiče, imam namen odgovarjati v članku, ki ga pripravljam za strokovni list »Ljudski pravnik«.

Dr. Bronislav Skoberne.

Dopolnilo. — V dopis o petletnici KDZ Edvard Kardelj v Apačah, objavljen v »Ljudski pravici« v sredo, se je vrinila pomota. Omenjeno je bilo požrtvovalno delo zadružnice, ljudskega poslanca Marije Levar, pravilno pa je Marije Fifolt. Dopis dopolnjujemo toliko, da so na proslavi izvolili tov. Edvarda Kardelja, podpredsednika vlade FLRJ, za častnega člana. — jh.

V hotelu »Kanin« v Bovcu so slabo gospodarili

Karel Novak je bil v letu 1950 ravnatelj hotela »Kanin« v Bovcu. Bil je zelo podjeten, na žalost pa ne v korist podjetja in skupnosti, pač pa v svojo korist. Junija lani je nabavil za podjetje večjo količino sira v zamenjavo za vino. Pozneje pa je ta sir prodal nekemu drugemu gostinskemu podjetju po znatno višji ceni. Ves dobiček v znesku okoli 16.000 din si je prisvojil skupno z Mirkom Sosičem, skladiščnikom podjetja. Poleti 1950 ga je uprava »Doma v Planici« naprosila, naj bi ji nabavil nekaj sira. Novak je ponudbo sprejel ter naročil Sosiču, naj kupi sir v okolici Bovca. Mislil pa je, da mora tudi pri tem nekaj zaslužiti, zato je zaračunal »Domu v Planici« sin 40 din dražje. Tako sta Novak in Sosič zopet imela »čistega dobička« nad 5000 din.

Novak je bil v svojih zasebnih poslih precej podjeten, službene zadeve pa je vseskozi zanemarjal. Za delo uslužbencev v podjetju se ni zanimal ter dopuščal, da se je trošilo v hotelu več sladkorja. Samo v nekaj mesecih lani so porabili okoli 10 kg sladkorja več, čeprav so se gostje vsakih pritoževali, da je kava grenka.

Ko je Novak prevzel posle ravnatelja, ni smatral za potrebno, da napravi inventuro, niti ni posameznih uslužbencev zadolžil, da bi odgovarjali za hotelski inventar. Dostop v malo skladišče, kjer je bila predvsem še neprabljena hotelska posoda, so imeli razen skladiščnika še Novak, njegova žena, ki je bila pomočna kuharica ter glavna kuharica. Tako skladiščnik ni mogel imeti pregleda nad prejemom in izdajo iz skladišča. Ob izredni inventuri pa je primanjkovalo raznega inventarja, in to: 18 zaves, 13 rjuh, 110 raznih prtov, 51 kosov razne kuhinjske posode in drugo v skupni vrednosti 29.433 din.

Tudi skladiščnik Sosič si je malo prizadeval, da bi službo v redu opravljal, rad se je spuščal v razne dobičkonosne posle. Tako je za nabavitelja hotela »Jezero« iz Bleda nakupoval sir ter pri tem zaslužil po 10 din pri kilogramu. Medtem ko je bil sam »službeno« odsoten, je ključe skladišča predajal drugim uslužbencem. Zato tudi ni mogel pojasniti, kako so nastali izredni kali pri vinu. V dobrih treh mesecih je 130 litrov, pri belem pa 240 litrov.

Novak in Sosič sta se za gornja dejanja zagovarjala pretekli teden pred okrožnim sodiščem v Novi Gorici. Sodišče je po izčrpni obravnavi obsodilo Novaka na 2 leta in 8 mesecev, Sosiča pa na 2 leta in 8 mesecev odvzema prostosti s prisilnim delom, oba na povračilo škode, povzročene splošnemu ljudskemu premoženju. H. J.

Trbovlje

— Med knjižnicami trbovljskega okraja sta želi najlepše uspehe v tekmovanju na čast 10. obletnice OF knjižnici steklarne v Hrastniku in sindikalna knjižnica v Trbovljah. Knjižnica v Trbovljah je pridobila med tekmovanjem 183 novih bralcev. Knjižničarki je uspelo, da so vse knjige, ki so bile izposojene leta 1948, 1949 in 1950 vrnjene in da so bralci plačali odškodnino. Knjižnica ima lepo urejeno kartoteko, težave so le zaradi premajhnega prostora.

Tudi sindikalna knjižnica steklarne v Hrastniku je med najboljšimi. Vodstvo knjižnice je imelo razgovore z bralci ter uredilo dve izložbi za Prešernov teden. Knjižnico uspešno vodi Ladislav Grum, ki skrbi, da je v knjižnici poslovanje v najlepšem redu. Knjižnica zmeraj nabavlja nove knjige; s prostovoljnimi prispevki so sedaj nabavili 50 knjig. — S. Š.

Planinski dom na Boču je že pod streho

Po lepi cesti, ki vodi od železniške postaje v Ptuju proti Boču in dalje proti Rogaški Slatini, je planinec kaj lahka pot na Boč. Cesta, ki teče pod Bočem, tvori sotesko Belo imenovano, ki jo spremljajo na obeh straneh stevilni kamnolomi, kjer kopljejo beli dolomitni kamen in pesek, znan širom po državi. Skozi vso sotesko spremlja cesto šumljajoč potok, Bela imenovan, kar daje soteski prav romantičen vtis. Kaj si more potnik, ki potuje skozi sotesko, lepšega želeti.

In nad to lepoto kraljuje Boč v šumenju svojih gozdov, nekoč zapuščen, obrasel s pragozdovi, danes pa že dostopen otrokom, ponos Poljčan in okraja.

Leta 1928 so domačini ustanovili prvo planinsko društvo, ki je takoj začelo orati ledino. Napravili so primerna pota, jih označili, pod vrhom stolpa pri Sv. Miklavžu so pa staro stavbo spremenili v zasilno planinsko zavetišče. Naslednje leto 1929 so postavili na vrhu Boča razgledni planinski stolp. Brez stolpa ni pomenil Boč ničesar, ker je prav do vrha obrastel z listnatim drevjem. Po postavitvi stolpa si je planinsko društvo zastavilo nalogo zgraditi planinski dom. Pripravilo je že vse potrebno, tako načrte kot material, ko ga je leta 1941 prehitela vojna. Okupator, ki je besnel po naši domovini, ni prizanašal niti tako nedolžnemu veselju našega ljudstva. V trdi veri, da je Boč dom partizanov, je stolp porušil. Toda ni se motil. Boč je bil zavetišče partizanov. Tu so se vršili boji, tu je bil grob mnogih slovenskih fantov, a še večji okupatorjev. Zato naj planinec, ki se poda na Boč, prelista staro vpisno knjigo, kjer bo našel mnogo dokazov. »Izgubila sem dragega na Boču, zato ga bom vedno obiskovala«. »Proklet bodi tujec, ki si preganjal domačina na lastni zemlji in mi umoril edinega sina«, itd.

Takoj po osvoboditvi se je zopet ustanovilo planinsko društvo Poljčane, ki je že naslednje leto postavilo razgledni planinski stolp na Boču, ki meri z njim vred 1000 m. Po ustanovitvi okraja v Poljčanah, si je odbor zadal nalogo zgraditi planinski dom. Akcija gradnje se je z uvidevnostjo Fizkulturne zveze Slovnije, ki je za ta namen določila lepo vsoto, kakor tudi tukajšnjih okrajnih faktorjev in odbora samega, v preteklem letu pričela in bo v poletju končana, tako da bo planinski dom še letos predan svojemu namenu. Planinski dom bo zgrajen po vzorcu ostalih planinskih domov, z vsemi potrebnimi pritiklinami, da bo nudil obiskovalcem primeren užitek, oddih in razvedrilo. Planinski dom je že pod streho in bo od pomladi oskrbovan. Predvsem pa je postojanka Boč priporočljiva šolski mladini, ki se lahko povzpne na stolp, od koder lahko študira zemljepis na živem reliefu. Prav tako je pri planinskem domu za mladino primeren prostor za vse vrste športnih zabav.

Zato se ljubitelji planin in vsakemu, ki ljubi naravo, priporoča, da se v prostem času, ko ne ve, kam bi se dal, odloči na Boč, od kader se bo vrnil s samo eno željo: Obiskati to postojanko zopet čimprej.

Agilnemu odboru, zlasti tov. dr. Vagnerju, Cajlhoferju, Kajtni in Božniku, ki vodijo to težko delo, pa vse zniznanje z željo: Le tako naprej.

P. M.

Novi razgledni stolp na Boču, ki so ga zgradili po osvoboditvi

Kako Nogometna zveza Jugoslavije utemeljuje sklep

o registraciji tekme Budučnost : Odred 3:0

Komisija za tekme Nogometne zveze Jugoslavije je na sestanku 11. IV. sklenila ugoditi pritožbi »Budučnosti« proti tekmi z »Odredom« 18. marca v Ljubljani, ki se je končala z rezultatom 2:2 (1:1) in registrirati tekmo z rezultatom 3:0 v korist »Budučnosti«. Komisija je zavrnila pritožbo »Odreda« kot nentemeljeno.

V obrazložitvi sklepa je rečeno, da je imela tekma 38 minut drugega polčasa nepravilen potek, ker so igralci »Odreda« z nešportnim vedenjem ovirali sodnika pri opravljanju njegovih dolžnosti, tako da se tekma ni mogla pravilno končati. S surovimi nastopi so igralci »Odreda« v 42. minuti drugega polčasa prisilili sodnika, da je odredil 11-metrovko, ki ni obstajala in ni bila dosojena. Sodnik Kranjc ni hotel izreči te kazni. Odšel je z igrišča, toda prisiljen z zavestnimi grožnjami, se je moral vrniti in prisoditi kazen. Tako je »Odred« izenačil rezultat na 2:2. Sodnik pravi v svojim poročilu, »da je menil, da bo samo na tak način živ prišel z igrišča«.

Pri preiskavi so zaprosili tudi za mnenje Nogometne zveze Slovenije, le-ta pa ga ni poslala.

Zveza nogometnih sodnikov Jugoslavije je preiskala primer s strokovne strani in na podlagi zbranega gradiva predlagala, da se registrira tekma s 3:0 v korist »Budučnosti«.

Naši plavalci bodo nastopili v Genovi in Torinu

Beograd, 14. aprila. Naši najboljši plavalci in plavalke bodo sodelovali 28. aprila pri velikem mednarodnem tekmovanju v Genovi. Med drugimi bodo nastopili na tem tekmovanju tudi znani evropski plavalci Jany, Boiteaux, Klein, Lucien, Leemann, Pederzoli, Massaria in plavalke: Jui, net, Janye, Gambacchio, Francoletti. Vergonven itd. Naši plavalci in tekmovalke bodo tekmovali v teh-le disciplinah: 100 m prosto (Marijan Stipetič), 200 m (Mislav Stipetič), 200 m hrbtno (Barbieri), 100 m hrbtno (Finci); ženske: 100 m prosto (Loparič), 200 m prsno (Korpes) in v štafeti za moške 3 krat 100 m mešano. Po tekmovanju v Genovi bodo naši tekmovalci 2. maja sodelovali na turnirju v Torinu. Tukaj bo sodeloval tudi naš plavalec Skanata, ki se bo vrnil iz Nizozemske. Da bi se za gostovanje v Genovi in Torinu čim bolj pripravili, bodo naši plavalci in plavalke sodelovali 21. in 22. aprila pri tekmovanju v Beogradu, ki ga bo organiziral klub »Sever«.

Izvrsten rezultat Italijana Pedersolija na 100 m prosto 57,1 sek.

Gelsenkirchen. — Na turneji waterpoolistov rimskega Lazia po Nemčiji, je italijanski plavalec Pedersoli na nekem manjšem tekmovanju dosegel odličen rezultat na 100 m prosto, in sicer 57.1 sek. Drugi je bil Nemec Lehmann z 58.4. Ta rezultat je bil dosežen v pravilnem 25-metrskem bazenu in bo priznan kot novi italijanski rekord, če bo potrjeno, da so ga izmerili trije sodniki. Rezultat Pedersolija bi bil na svetovni lestvici 1950 na drugem mestu, a letos je do sedaj najboljši. — Italijanski waterpoolisti so premagali reprezentanco Westfalije z 12:4.

Kandidati za kolesarsko reprezentanco Jugoslavije

Beograd, 12. aprila. Šestnajst najbolje plasiranih kolesarjev na dirki »Prvi maj«, ki bo na avtomobilski cesti Zagreb—Beograd, bo sestavljalo reprezentanco Jugoslavije v mednarodnem kolesarskem dvoboju Jugoslavija — Avstrija 12. in 13. maja na dirki Zagreb—Dunaj na progi, dolgi 405 km. V Beogradu so bili odrejeni kandidati, iz katerih bo sestavljena naša reprezentanca. Iz Srbije so prišli v poštev Petrović, Varga, Zorić, Todorović, Kostić, Mičić, Pešić, Kocić, Panić in Cigar, iz Hrvatske Poredski, Strain, Osrečki, Solman, Prosenik, Milivoj in Branko Bat, Crnobrnja, Čelesnik in Drezga, a iz Slovenije Perne, Grajzer, Rozman, Podmilšćak in Godnič.

Kolesarske ulične dirke v Ljubljani

Kakor smo že objavili, prireja kolesarska sekcija SSD Železničarja v proslavo dneva železničarjev in v počastitev 10. obletnice ustanovitve OF, danes ob 10.30 meddruštvene poulične kolesarske dirke po naslednjih ulicah: Trankarjeva, Prešernova, Šubičeva in Gosthovnova.

Določeno je, da bodo vozili mladinci 15 krogov, seniorji pa 25 krogov. Vsak 5. krog je cilj, zato se bodo dirkači ogorčeno borili za čimvečje število točk, ki si jih bodo pri. bili le z dobrim plasmanom v vsakem petem krogu.

Ker bo borba med dirkači zelo velika, je nujno potrebno, da bo na ulicah popolen red. Zato opozarjamo gledalce, da se strogo držijo navodil reditelјev.

Napoved za nedeljo 15. t. m.: Ponoči in v dopoldanskem času rahle padavine, pozneje izboljšanje do spremenljive oblačnosti. Temperatura ponoči v Primorju 10 stopinj C, podnevi 14 stopinj C v ostali Sloveniji ponoči —2 stop. C, podnevi 10 stopinj Celzija. Nevarnost slane.

DNEVNE VESTI

RLO-II — poverjeništvo za finance v Ljubljani, obvešča davčne zavezance, da so davčni razporedi o odmeri dohodnine kmetijskim gospodarstvom za leto 1950, stavljeni na vpogled od 16. 4 do 26. 4. 1951, v prostorih RLO-II — poverjeništvo za finance v Ljubljani, Celovška cesta št. 98, pritličje.

Odbor OF Puterhof nad Tržičem prosi sorodnike ali znance padlih borcev, ki so padli v času NOV v okolici Sv. Katarine, da sporoče imena padlih z navedbo roj. podatkov, poklic in kdaj je padel, na naslov OF Puterhof Tržič. Podatke potrebujemo zaradi postavitve spomenika padlim.

Redni občni zbor Slavističnega društva bo v nedeljo, 22. t. m. ob pol devetih zjutraj v Slovanskem seminarju NUK. Člani vljudno vabljeni!

Rektorat Tehniške visoke šole javlja, da sta v Centralni tehniški knjižnici za obiskovalce odprta oba oddelka, to je knjižni in revijalni, dnevno od 8—20.30, ob sobotah od 8—14.

Razstava jugoslovanskega sodobnega kiparstva v Moderni galeriji v Ljubljani je odprta samo še danes od 8. do 19. ure.

Telovadno društvo v Kočevju priredi 5. maja ob 20. uri proslavo 10-letnice OF s sodelovanjem bivših članov predvojnega telovadnega društva, bivajočih izven Kočevja, in telovadnega društva »Tabor«. Za slednje navedene bo na železnici popust in poskrbljeno za stanovanje in hrano. Kdor se želi te prireditve udeležiti, naj se javi najkasneje do 25. aprila tov. dr. Tavčarju Anteju, Ljubljana, Ambrožev trg 2-1. V svrho razgovora pri udeležbi na akademiji bo sestanek v sredo 18. aprila ob 20. uri na »Taboru« v Ljubljani. Vabljeni!

RAZGLAS

Poslednjič pozivamo vse člane likvidirane Kreditne zadruge, ki se je ustanovila 1946 v Zagorju, da svoje vloge, katere so naložene pri Krajevni hranilnici v Zagorju, dvignejo do 31. maja 1951, ker bodo po tem dnevu zapadle v korist dopotizu Krajevnega ljudskega odbora Zagorje.

PREDAVANJA

Društvo kmetijskih inženirjev in tehnikov Slovenije priredi v ponedeljek, 16. aprila ob 17. uri predavanje: »Gospodarski razvoj Vojvodine«. Predaval bo ing. Mežan France v predavalnici agronomske fakultete Poljanska cesta 4, pritličje levo. Vabljeni!

Univ. predavatelj dr. Ernest Meyer bo predaval v biološki sekciji Prirodoslovnega društva o flori Kamniških planin in predvajal pri tem lep nemi film. Strokovno predavanje bo v torek, 17. aprila ob 17. uri v balkonski dvorani na univerzi. Vabljeni!

Kulturno-umetniško društvo »IVAN ROB«, Ljubljana priredi v proslavo 10. obletnice Osvobodilne fronte Slovenije

ROBOV TEDEN

za pregled svojega dosedanjega dela.

Spored:

Nedelja, 15. aprila:

1. Ob 10 v »Domu kulture« v Hrenovi ulici: pripovedovanje partizanskih zgodb pionirjem.
2. Ob 15 v »Domu kulture« v Hrenovi ulici: pripovedovanje pravljic za cicibane: »Sneguljčica« in »Obuti maček« — s skioptičnimi slikami v barvah.
3. Ob 15.30 in
4. ob 18 v dvorani »Doma gospodarskih učencev« v Kesnikovi ulici: Vida Taufer-Lili Novyjeva: »Mojca in živali«, pravljična igra.
5. Ob 20 gostovanje v »Zadružnem domu« pri Sv. Duhu pri Škofji Loki: Ivan Mrak: »Rdeči Logan«, indijanska tragedija.

Ponedeljek, 16. aprila:

6. Ob 20 v »Domu sindikatov« na Miklošičevi cesti: Gogolj: »Ženitev«, komedija (25. uprizoritev).

Torek, 17. aprila:

7. Ob 20 v »Domu kulture železničarjev« na Masarykovi cesti: Ivan Mrak: »Rdeči Logan« (25. uprizoritev). — Tekmovalna predstava.

Sreda, 18. aprila:

8. Ob 20 v »Domu kulture« v Hrenovi ulici: Ivan Mrak: »Rdeči Logan«, indijanska tragedija.

Četrtek, 19. aprila:

9. Ob 20 v »Domu kulture« v Hrenovi ulici: Literarni večer. Svoja dela berejo člani društva: Vladimir Bartol, Vida Brest, Emil Frelih, Cvetko Golar, Ivan Mrak, Anton Pesek in Vida Taufer.

Petek, 20. aprila: 10. Ob 20 v »Domu kulture železničarjev« na Masarykovi cesti: Pester večer: A. Pesek: »Ljubezen je večna«, dvodejanska veseloigra. — Petje. Recitacije. Plesne točke. Komični nastopi. (Tekmovalni nastop plesne skupine).

Sobota, 21. aprila:

11. Ob 20 v »Domu kulture« v Hrenovi ulici: Robov večer: literarno umetniški spored.
12. Ob 19 v »Domu kulture« v Borovnici: Literarni večer. — Svoja dela berejo člani društva: Ferdo Godina, France Kosmač, Jože Kranjc, Lily Novyjeva in Maša Slavčeva.

Nedelja, 22. aprila:

13. Ob 19 v »Ljudski restavraciji« na Miklošičevi cesti: Čajanka s sporedom in plesom.

Od 15. do 22. aprila:

14. V pasaži nebotičnika: razstava risarskih del učencev društvene šole za likovno umetnost.

Igre so režirali: »Ženitev« Emil Frelih, »Rdečega Logana« Milan Skrbinšek, »Mojco in živali« France Jerina.

Vstopnice se dobe v prodajalni umetnin Mladinske knjige v pasaži nebotičnika in eno uro pred prireditvami pri posameznih blagajnah.

KOŠARKA

Ljubljanski ASK tudi letos v zvezni ligi

Karlovec, 14 aprila. V zahodni coni kvalifikacijskih tekmovanj za vstop v zvezno košarkaško ligo je včeraj v Karlovcu ASK Ljubljana premagal »Železničarja« iz Karlovca s 37:34 (17:16). V prvem polčasu so Ljubljančani stalno vodili, v drugem polčasu pa se je Karlovčanom posrečilo izenačiti, nato pa so prišli v vodstvo z 19:17. Ob tem rezultatu so Ljubljančani zaostrili tempo in povečali razliko na 32:20 v svojo korist. Ko je bilo že videti, da bo Karlovac doživel visok poraz, se jim je posrečilo znova izenačiti na 43:33. Tekma je bila odločena v zadnjih minutah igre. Nekaj preciznih strelov iz daljave je Slovencem pripomoglo do končnega uspeha. Zmagali so s 37:34 in se tako kvalificirali za zvezno košarkarsko ligo.

Koše za ASK so dali: **Škrjanc 16, Fugina 8, Serbec II. 4, Mravlje 4, Pavlovič 4, Kristančič 1.** Sodila sta Madžeruh in Neferovič.

Teniški turnir v Rimu

Jugoslovanski teniški igralec Milan Branovič je v igri mešanih parov skupno z Angležinjo Curie premagal avstrijski par Weiss - Brough s 7:5, 8:6. V polfinale pri moških so se plasirali Cucelli (Italija), Drobny (Egipt) ter Sawitt in Patty (oba ZDA).

DINAMO ZA TEKMO S PARTIZANOM

Dinamo bo proti Partizanu v nedeljo v Beogradu nastopil v naslednji postavi: Stinčić, Delić, Crnković, Pukšec, Horvat, Cizarić, Režek, Senčar, Wölfl, Čajkovski, Dvornić.

PRESKRBA

DELITEV ŽIVIL ZA MESEC APRIL 1951

Poverjeništvo za trgovino in preskrbo MLO v Ljubljani obvešča potrošnike, da si lahko nabavijo na odrezke živilskih nakaznic za mesec april in odrezke nakaznic za mleko april-junij naslednje blago:

Kavini nadometki:

R—1a jam., R—1a, R—1b, R—s, R—2a, R—1, RS—1, R—2, RS—2, R—3, RS—3, SO—1, SO—2, PO po 250 gramov na živilsko nakaznico odr. rep. dopol. preskrbe št. 7 — april:

D—1, D—2, D—3 po 250 gramov na nakaz. za mleko in sicer skupina 0—2 let odr. št. 153, skupina 2—7 let odr. št. 253, skupina 7—14 let odr. št. 353, skupina 7—14 let odr. št. 353.

Pralno milo:

D—1, D—2, D—3 po 200 gramov na odrezek za milo živilske nakaznice — april.

Toaletno milo:

D—1 po 200 gramov, D—2 po 100 gramov na živil. nakaznico od. rep. dopoln. preskrbe št. 5 — april.

Marmelada:

D—1, D—2, D—3 po 500 gramov na levo polovico glave živilske nakaznice za mesec april.

Kakao proizvodi:

D—2 po 200 gramov na odrezka »kakao« živil. nakaznice za april.

Fosfatna moka:

Skupina od 0—2 let po 1 zavitek 400 gramov nakaznico z mleko št. 152.

»Adria« rezine:

D—1 po 4 komade na živil. nakaznice od. republ. dopol. preskrbe št. 4 — april.

Bonboni:

Skupina od 0—2 let po 100 gramov na nakaz. za mleko odr. št. 150.

Skupina od 2—7 let po 150 gramov na nakaz. za mleko od. št. 251.

Skupina od 7—14 let po 200 gramov na nakaz. za mleko odr. št. 350.

Keksi:

Skupina od 0—2 let po 200 gramov na nakaz. za mleko odr. št. 151.

Skupina od 2—7 let po 200 gramov na nakaz. za mleko odr. št. 252.

Skupina od 7—14 let po 250 gramov na nakaz. za mleko odr. št. 351.

Kavine nadomestke, pralno milo in marmelado dele vse prodajalne racioniranih živil, ostalo blago pa naslednje prodajalne: Florjanska 22, Frančiškanska ul. 10, Galjevica 9a, Karlovška 19, Kongresni trg 2, Miklošičeva c. 34, Resljeva cesta 3, Tyrševa cesta 38, Vodnikov trg 2 in 5, Albanska ulica 20, Celovška cesta 34, 85, 144, 248, Černetova 26, Einspielerjeva 20, Stožice 175, Št. Vid 20, Tyrševa 47c, 82, Vodnikova 181, Smartinska c. 14, 107, Litijska cesta 37, Hrušica, Bezenškova 22, Opekarska cesta 31, Rožna dolina C. V-2, Gajeva 5, Gradišče 3, Napoleonov trg 3, Tržaška cesta 8, 79, Cerkvena ulica 21, Gerbičeva 3, Viška 29, Kozarje 96, poslovalnice v Polju, Povšetova 71, Pokopališka 2, Poljanska cesta 73, Zaloška 15, 101.

Razpisano blago, razen fosfatne moke in »Adria« rezin dele tudi industrijski magazini.

•

Zdravstvene, socialne in prosvetne ustanove ter internate nad 14 let, ki prejemajo hrano pri tuk. poverjeništvu na skupna nakazila, obveščamo, da lahko takoj prevzamejo po razdelilnikih naslednje blago:

pri podj. »Ekonom« marmelado — vse ustanove, kekse — ustanove za otroke do 14 let,

pri podj. »Mleko« sir — vse ustanove razen zdravstvenih.

DELITEV SIRA ZA BOLNIKE

Obveščamo bolnike, ki bolujejo na sladkorni bolezni — diabetike, da si lahko nabavijo za mesec april t. l. po 1 kg sira na odrezek dopolnilne preskrbe nakaznice za bolnike in sicer: na odrezek II-2 dodatne nakaznice izdane v mesecu marcu (modre barve) ali na odrezek I-1 dodatne nakaznice izdane v mesecu aprilu (rjave barve).

Sir dele poslovalnice: »Hrana«, Napoleonov trg, »Preskrba«, Vodnikov

RADIO

Dnevni spored za nedeljo 15. aprila

Poročila ob 8, 12.30, 15, 19.30, 22 in 23.35.

7 Vesel jutranji pozdrav poslušalcem Radia Ljubljana — 7.15 Narodne in množične pesmi — 8.15 Koncert godbe na pihala komande Armije pod vodstvom Stjepana Dleska — 8.50 Glasbena medigra — 9.05 Slovenska socialna lirika (literarno-glasbena oddaja) — 9.45 Pojo naši ansambli in zbori — 10 Koncertna matineja (Prenos iz velike filh. dvorane) — 11.15 Radio Ljubljana pozdravlja svoje poslušalce v zamejstvu — 12 Simfonične koračnice in koncertni valčki — 12.40 Zabavna glasba, vmes objave — 13 Oddaja za pionirje in cicibane — 13.45 Plošče, ki jih poslušalci najraje poslušajo — 15.15 Naši solisti — poslušalcem — 16 Luka Strojin — 16.15 Koncert slovenskih narodnih pesmi — sodelujejo: Kmečki trio, Tone Petrovčič, Danica Filipič, Avgust Stanko, Komorni zbor Radia Ljubljana pod vodstvom Milka Škoberneta in Slov. sind. kvintet — 17 Za radijskimi kulisami (vesela reportaža) — 17.30 Koncert zabavne glasbe — sodelujejo: Zabavni orkester Radia Ljubljana, Veseli kvintet in Študentski sekstet — 18.15 Veseli večer — 19.45 Zabavna glasba, vmes objave — 20 Ivan Rob: Rafal v veselo srce — 20.30 Veliki operni pevci pojo — 21 Anekdote iz partizanskega življenja — 21.20 Plesna glasba — 22.15 Kaj bo jutri na sporedu — 22.30 Skladbe, ki jih radi poslušamo — 24 Glasbena medigra — 0.15 Oddaja v italijanščini — 0.45 Zaključek oddaje.

Dnevni spored za ponedeljek 16. IV.

Poročila ob 5.15, 6, 12.30, 15, 19.30, 22 in 23.55.

5 Jutranji pozdrav — 5.25 Slovenske narodne pesmi — 5.50 Jutranja telovadba — 6.10—7 Lahek jutranji koncert — 12 Felix Mendelssohn-Bartholdy: Simfonija št. 4 v A-duru, op. 90. (»Italijanska«) — 12.40 Zabavna glasba, vmes objave — 13 Glasbena oddaja za pionirje — 13.20 Lahka instrumentalno solistična glasba — 14 Igra Vaški kvintet, pojeta Božo Grošelj in Miško Hočevar — 14.30 Kulturni pregled (Nova številka »Novih obzorij«) — 14.40 Anton Lajovic: Andante, Filip Bernard: Rapsodično kolo — 15.15 — 15.30 Na harmoniko igra Milan Stante — 17.30 Naš tedenski skladatelj: Edvard Grieg — 17.40 Iz sodobne italijanske proze (Carlo Levi: Kristus se je ustavil v Ebolji — odlomek iz romana) — 18 Promenadni koncert — 18.30 Reorganizacija ljudske uprave v luči boja za socialistično demokracijo — 18.40 Poje kom. zbor Radia Maribor pod vodstvom Jožeta Gregorca (Prenos iz Maribora) — 19 Novosti iz našega arhiva plošč — 19.45 Zabavna glasba, vmes objave — 20 Prenos koncerta mešanega zbora SKUD »Tone Tomšič« pod vodstvom Radovana Gobca (Prenos iz Uniona) 22.15 Kaj bo jutri na sporedu — 22.30 Lahek nočni spored (na valovih 252,1 in 212,4 m) — 22.30 Oddaja za inozemstvo v nemščini (na valu 327,1 m) — 22.45 Oddaja za inozemstvo v italijanščini (na valu 327,1 l) — 23 Oddaja Johannes Brahms: Koncert za klavir in orkester št. 1 v d- molu, op. 15. — John Svendsen: Romanca za violino in orkester, op. 26. — 24 Zaključek oddaje.

BIVŠIM UČENCEM RAVNATELJA H. SCHREINERJA

Okrajni odbor SUP v Ljutomeru bo dne 19. maja t. l. odkril pokojnemu ravnatelju Henriku Schreinerju, zaslužnemu slovenskemu pedagogu, rojenemu Ljutomerčanu, spominsko ploščo. Opozarjamo njegove številne bivše učence na to proslavo, katere spored bo tak, da se je bodo lahko udeležili. Vlak prihaja v Ljutomer ob 8.15; če se gostje ne udeleže popoldanskega koncerta, ki ga priredi zbor mariborskih učiteljiščnikov, lahko odpotujejo ob 15.16, drugače pa ob 19.31. Na programu dopoldanske proslave je tudi točka: Osebni spomini na slavljenca, ki naj ne bo nobeden dalji od pet minut. Kdor se nameni pri tej točki oglasiti, naj to javi do 1. maja gimnaziji v Ljutomeru.

GLEDALIŠČE

DRAMA LJUBLJANA

Nedelja 15. aprila ob 14.30: Calderon: Dama-škrat. Izven in za podeželje. Ob 20: Krleža: Vučjak. Izven in podeželje.

Sreda, 18. ob 20: Krleža: »Vučjak«. Red C.

Četrtek, 19. ob 20: Kozak: »Profesor Klepec«. Premiera.

Nova premiera v Drami. V četrtek, 19. t. m. bo premiera komedije »Profesor Klepec«, ki jo je spisal dr. Ferdo Kozak. Krstna predstava tega dela je bila že 1939. leta, vendar je po osvoboditvi avtor komedijo predelal in dopisal drugo dejanje, ki prikazuje razmere na I. drž. gimnaziji v času režima JRZ. Glavna oseba komedije profesor Klepec, ki ga igra Stane Sever, je tip predvojnega slovenskega malomeščanskega razumnika, ki hoče živeti neko čisto, od sveta odmaknjeno poduhovljeno življenje, razmere pa ga potegnejo v vsakdanji vrvež, v katerem se naposled izgubi. Režira Vladimir Skrbinšek.

OPERA

Nedelja 15. aprila ob 20: Bizet: Carmen. Gostovanje Josipa Gostiča. Dohodek v korist gradnje slovenskega kulturnega doma v Trstu. Zaključena predstava za železničarje. (Ob prazniku železnic.)

Ponedeljek 16. aprila ob 20: Lhotka: Srednjeveška ljubezen. Zaključena predstava za LSM.

Sreda, 18. ob 20: Mascagni: »Cavalleria rusticana«, Leoncavallo: »Glumači«. Zaključena predstava za LSM, TVS in MVS.

KONCERTI

V soboto, 21. aprila ob 20.15 bo v Unionu koncert obrtniških pevskih zborov. Nastopili bodo zbora iz Maribora in Kamnika ter sindikalni pevski zbor oblačilnih delavcev in zbor KUD »Obrtnik« iz Ljubljane. Podrobnosti javimo, prodaja vstopnic bo v Knjigarni muzikalij.

Drugi del programa solističnega koncerta Kendala Taylora obsega naslednja dela: Ireland: Sonata, Ravel: Ondine, Stravinski: Etude, Škerjanc: Tempo di valse, Kozina: Divertimento, Marič: Brankovo kolo. Obiskovalce koncerta, ki bo v ponedeljek, 16. aprila ob 20.15 opozarjamo, da bo začetek točno ob 20.15 in naj zato svoja mesta zasedejo pravočasno, razen tega pa opozarjamo, da je v garderobah, kajenje prepovedano; zato služi le veža Filharmonije.

KINO

LJUBLJANA, UNION: ameriški film »Ples na vodi«. Kratki film: Obzornik 51. Predstave ob 15, 17, 19 in 21. Predprodaja vstopnic od 9—11 ter od 14. ure dalje. — **MOSKVA:** Ameriški film »Maščevanje rdeče carovnice«. Kratki film. Film. nov. 13-XXI. Predstave ob 15, 17, 19 in 21. Predprodaja vstopnic od 9—11 ter od 14. ure dalje. — **SLOGA:** Amer. film »Nevesta naprodajo«. Kratki film Znan. in teh. 7. Film. nov. 12. Predstave ob 15, 17, 19 in 21. Predprodaja vstopnic od 9—11 ter od 14. ure dalje. — **TRIGLAV:** Ameriški film »Pestunja«. Predstave ob 16. 18 in 20.. — **ŠIŠKA:** Ameriški film »Zmajevo seme« I. del, mesečnik JA 19. Predstave ob 16, 18 in 20. **LITOSTROJ:** Angl. film Daj nam danes«, film. nov. **VEVČE:** amer. film Hardy je zaljubljen, mes. JA 16

MARIBOR, PARTIZAN: jugoslovanski film »Čarobni meč«, kratki film »Dogodek v Rači«. — **UDARNIK:** Italijanski film »Mlin na Padu«, filmske nov. 10. — **POBREŽJE:** jugoslovanski film »Povest o tovarni«.

OSMRTNICE

Naznanjamo žalostno vest vsem sorodnikom, prijateljem in znancem, da je 12. t. m. umrl naš nepozabni sin in brat **ALBERT LAKOTA**, pilot poročnik JA. Žalujoči: mama, oče, bratje in sestre ter ostalo sorodstvo. Zarečje, Ilirska Bistrica, Trst, Cleveland.

Sindikalna podružnica Direkcije za železnice v Ljubljani sporoča, da je umrl njen član tov. **FRANCE URŠIČ, višji tehnik eksploatacije železnic.** Dobrega tovariša in požrtvovalnega uslužbenca bomo ohranili v trajnem spominu.

Vsem koroškim rojakom, prijateljem in znancem sporočamo žalostno vest, da je po dolgi, težki bolezni umrl naš rojak tov. **FRANCE URŠIČ, tajnik našega osrednjega odbora.** Pogreb bo v ponedeljek, 16. aprila ob 17.30 iz kapelice sv. Frančiška na Žalah. Vabimo članstvo in prijatelje Slovenske Koroške, da se pogreba udeležijo. — Osrednji odbor Kluba koroških Slovencev v Ljubljani.

Umrla je nedoma v petek 13. IV. v starosti 73 leta naša zlata mamica, stara mama, hčerka, teta in svakinja **MARIJA ZGONC, bivša gostilničarka v Cerknici.** Pokopali jo bomo v nedeljo ob 15. uri. Žalujoče družine Zgonc, Urbanc, Jeranče, Kramar, Štrukelj, Smrekar, Cerknica, Puha, Logatec, Ljubljana, Cleveland, Toronto.

Dotrpel je moj mož in naš skrbni ata **FRANCE URŠIČ, višji tehnik ekspl. železnic.** Na zadnji poti ga bomo pospremili v ponedeljek, 16. aprila ob 17.30 iz kapelice sv. Frančiška na Žalah. Anica, žena; Stanislav, Gojmir, Zalah. Anica, žena; Stanislav, Gojmir, Zalah. Anica, žena; Stanislav, Gojmir, Z